

LÜBNAN KRİZİ: NEDENLERİ VE SONUÇLARI

PROF. DR. MELİHA BENLİ ALTUNIŞIK
NİSAN 2007

TESEV
YAYINLARI

LÜBNAN KRİZİ: NEDENLERİ VE SONUÇLARI

ISBN 978-975-8112-87-6

TESEV YAYINLARI
DIŞ POLİTİKA ANALİZ SERİSİ - 5

Kitap Tasarımı: Rauf Kösemen, Myra
Kapak Tasarımı: Umut Pehlivanoglu, Myra
Basıma Hazırlayan: Myra
Basımevi: Artpres

**Türkiye Ekonomik ve
Sosyal Etüdler Vakfı
Dış Politika Programı**

Bankalar Cad. Minerva Han No: 2 Kat: 3
Karaköy 34420, İstanbul
Tel: +90 212 292 89 03 PBX
Fax: +90 212 292 90 46
info@tesev.org.tr
www.tesev.org.tr

Copyright © NİSAN 2007

Bu yayının tüm hakları saklıdır. Yayının hiçbir bölümü Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'nın (TESEV) izni olmadan elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt veya bilgi depolama, vd.) yollarla çoğaltılamaz.

Bu kitapta yer alan görüşler yazarlara aittir ve bir kurum olarak TESEV'in görüşleriyle bire bir örtüşmeyebilir.

TESEV bu kitabın yayımlanması ve tanıtılmasındaki katkılarından ötürü Açık Toplum Enstitüsü-Türkiye'ye ve TESEV Yüksek Danışma Kurulu'na teşekkür eder.

TEŞEKKÜR...

16 Ocak 2006 tarihinde TESEV’de düzenlenen raporun sunuş toplantısına katılanlara ve raporu okuyup önerilerde bulunan hakemlere değerli katkılarından dolayı çok teşekkür ederim. Ayrıca Sanem Güner’e de başından itibaren gösterdiği işbirliği ve destek için Őükranlarımı sunarım.

MELİHA BENLİ ALTUNIŞIK

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanıdır. 1994'te Boston Üniversitesi'nden Siyaset Bilimi Doktorası almıştır. 1988-1989 Akademik Yılında Harvard Üniversitesi, Orta Doğu Araştırmaları Merkezi'nde, 2003 yılında ise Middle East Institute'da (Washington, D.C.) Fulbright Burslusu olarak bulunmuştur. Orta Doğu Politikası, Türkiye-Orta Doğu İlişkileri, Hazar Petrolleri konusunda İngilizce ve Türkçe yayınları vardır.

BAZI YAYINLARI:

Turkey: Challenges of Continuity and Change, (Özlem Tür ile), The Contemporary Middle East Book Series, UK: Routledge/Curzon, 2005.

Türkiye ve Orta Doğu: Tarih, Kimlik, Güvenlik, Derleyen, İstanbul: Boyut Yayınları, 1999.

'From Distant Neighbours to Partners? Changing Syrian-Turkish Relations'(with Özlem Tür) *Security Dialogue*, Vol. 37, No.2, June 2006.

'Turkey's Iraq Policy: The War and Beyond' *Journal of Contemporary European Studies*, August 2006.

'The Turkish Model and Democratization in the Middle East,' *Arab Studies Quarterly*, Vol. 27, Nos. 1 and 2, Winter and Spring 2005.

'Turkish-US Security Relations: The Middle East Dimension,' in M. Aydın and C. Erhan (eds) *Turkish-American Relations: 200 years of Divergence and Convergence*, UK: Routledge, 2004.

'Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Suriye'nin Dış Politikası: Değişime Uyum Çabası Mı?' (Syria's Foreign Policy in the Post-Cold War Era: A Policy of Adaptation?') in M. Türkeş and I. Uzgel (eds) *Doksanlı Yıllarda Türkiye'nin Komşularının Dış Politikası* (Turkey's Neighbors' Foreign Policies in the 1990s) Ankara: İmge Publishers, 2002.

'Turkish-Israeli Rapprochement in the Post-Cold War Era,' *Middle Eastern Studies*, Vol. 36, No. 2, April 2000.

İçindekiler

Sunuş, 1

Giriş, 3

Lübnan'ın Siyasi Yapısı, 5

Taif Düzeni, 6

Lübnan'da ve Bölgede Değişen Dengeler: 2000'li yıllar, 9

Kriz ve Savaş, 11

Savaşın Sonuçları, 14

Savaş Sonrası Dönemin Sorunları, 15

1) Ateşkes ve UNIFIL, 15

2) Şeba Çiftlikleri, 17

3) Lübnan İç Politikasındaki Sorunlar, 18

4) Bölgesel Politika, 22

Türkiye'nin UNIFIL II'ye Katılımı, 24

Sonuçlar, 27

Ek: Şeba Çiftlikleri Haritası, 29

Kaynakça, 30

Sunuş

Elinizdeki çalışmanın ana fikri Temmuz 2006'da İsrail'in Lübnan müdahalesi sırasında ortaya çıktı. Müdahale ile birlikte Türkiye'nin bir başka yakın komşusunun da çok sağlam temeller üstüne oturmadığı, 1975-1990 yılları arasında yaşadığı ve 150 binden fazla insanın hayatına mal olan iç savaşta olduğu gibi bir kez daha şiddetin ve istikrarsızlığın bataklığına saplanabileceği düşüncesi bizleri endişelendirdi. Zaten çok kısa bir süre önce Refik Hariri suikasti gerçekleşmiş ve tüm dengeler sarsılmıştı.

Türkiye bir taraftan bölgede yaşanan gelişmelere müdahil olmak isterken , diğer taraftan üstüne düşen sorumlulukları yerine getirmeye hazır değildi. BM Güvenlik Konseyi'nin 1701 sayılı kararıyla birlikte Türkiye'nin ülkede konuşlu Barış Gücü'ne katkıda bulunması olasılığı gündeme gelince, bu hazırlıksızlık iyice ortaya çıktı. Bir yandan Türkiye'nin Orta Doğu'daki din ve mezhep çatışmalarının batağına saplanmak istememesi, diğer yandan Türkiye'de bir kesimin, asker göndermeyi savaşın mağduru ve haklı tarafı olarak gördüğü Lübnan'a karşı İsrail ve ABD yanlısı bir hamle olarak algılaması tereddütlerin çoğalmasına yol açtı. Bunun yanında Türk askerlerinin İsrail ordusu ile karşı karşıya kalma olasılığı, ve terörizme karşı mücadele verilecekse bunun PKK'ya karşı verilmesi gerektiği iddiaları, sorunu iyice belirsiz ve içinden çıkılmaz hale getirdi.

İlerleyen tarihlerde sıcak çatışma bitmesine ve UNIFIL (Türkiye'nin de katılımıyla) bölgedeki misyonuna başlamasına rağmen Lübnan'daki sorunlar bitmedi. Lübnan hala istikrarsızlık içinde. Hassas dengeler üstünden yapılan büyük ölçüde mezhepsel temelli siyaset, dış güçlerin etkilemesine ve desteklemesine açık. Lübnan'da sadece Lübnanlılar değil İsrail, İran, Suriye, ABD, AB hatta Rusya Federasyonu da siyaset yapıyor. Irak'a yapılan Amerikan müdahalesi, İran'ın nükleerleşme çabaları ve daha pek çok dış etken de Lübnan'ı etkiliyor.

Akademik dünya ile siyaset yapım süreçleri arasında köprü kurmayı hedefleyen TESEV, bölgede sürdürülebilir barış, demokrasi ve istikrarı destekleyecek dış politika kararlarının alınmasını teşvik etmek amacıyla, bu bölgeyi ve özellikle de Lübnan'ı iyi tanıyan bir akademisyenden, ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Prof. Dr. Meliha Altunışık'tan Lübnan'da yaşananları anlatmasını, anlamlandırmasını ve yapılması gerekenler konusunda öneriler geliştirmesini istedi. Prof. Altunışık da elinizdeki çalışmayı üretti.

Lübnan sorununu tarihi boyutu içinde ele alan bu çalışmada Meliha Altunışık Lübnan'da siyasi sistemin işleyişini; ve genelde mezhep ayrılığı olarak algılanan

ihtilafların, aslında bir kesimin siyasetten sistematik olarak dışlanması sonucunda ortaya çıktığını anlatıyor. Taif Düzeni sonrası, özellikle de 2000'li yıllardan bu yana yaşanan gelişmeleri anlamlandırırken uluslararası aktörlerin etkilerine değiniyor. Mevcut durumda Türkiye'nin izlemesi gereken politikalar hakkında öneriler geliştiren Altunışık'a göre, Türkiye'nin bölgedeki aktörlere ve buraya dışarıdan müdahil olan ülkelere karşı tarafsız bir tutum takınarak bölgede kalıcı barış ve demokrasiyi desteklemesi şart.

Biz Meliha Altunışık'ın geliştirdiği ve daha önce TESEV bünyesinde gerçekleştirdiğimiz toplantıda paylaştığı önerilerin karar vericilere ışık tutacağına, Lübnan'da ve hatta bölgenin tamamında yaşananlara daha sağlıklı bir şekilde bakmalarını sağlayacağına inanıyoruz. Bu çalışmanın Lübnan'da olup bitenleri anlamak isteyen herkes için de bir başvuru kitapçığı olacağını umuyoruz.

Daha önce de pek çok kez vurguladığımız gibi TESEV'in en büyük şansı mükemmel araştırmacılarla çalışmak oldu. Bu çalışma da diğerleri gibi mükemmel bir araştırmacının kaleminden çıktı ve akademik değeri bağımsız hakemler tarafından doğrulandı. Sizin de göreceğiniz gibi ortaya Lübnan sorununun hemen her boyutunu ele alan bir rapor çıktı. Bu raporun hazırlık ve basım aşamasında her zaman olduğu gibi bize verdiği destekten dolayı TESEV Yüksek Danışma Kurulu'na müteşekkirimiz.

Saygılarımızla,

Doç. Dr. Mensur Akgün
TESEV Dış Politika Programı Direktörü

Giriş

2006 Lübnan Savaşı bir kez daha Lübnan'ı Orta Doğu politikasında ön plana taşımıştır. Gerek savaşın, gerekse Lübnan politikasında o zamandan beri derinleşerek devam eden krizin Lübnan'ın ötesine geçen etkileri vardır. Özellikle 11 Eylül'den sonra ABD yönetiminin yeni bir Orta Doğu yaratma projesi ve bu projeye karşı çıkan devlet ve devlet-dışı aktörlerin mücadelesi Lübnan'da da ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Lübnan'daki gelişmeler hem bölgesel stratejik hesaplarla, hem de bölgedeki kimlik mücadeleleri ile ilişkilidir.

Lübnan'daki gelişmeler birçok düzeyde Türkiye'yi ilgilendirmektedir. Öncelikle Türkiye TBMM'nin 5 Eylül 2006 tarihli karararıyla görev tanımı geliştirilmiş ve gücü arttırılmış olan Birleşmiş Milletler (BM) barış gücü UNIFIL II'ye (United Nations Interim Force in Lebanon) katılma kararı almıştır. Dolayısıyla Lübnan'ın iç politikasındaki gelişmeler ve bu ülkedeki istikrarın kalıcı olup olmayacağı Türkiye'yi doğrudan ilgilendirmektedir.

Ancak Türkiye'nin Lübnan'a ilgisi Lübnan'daki barış gücüne katılımı konusunda sınırlı değildir. Öncelikle Lübnan'daki olası bir istikrarsızlık Türkiye'nin yanbaşındaki bu bölgede genel olarak bir istikrarsızlığa neden olacaktır. Daha da önemlisi Lübnan genel anlamda Orta Doğu bölgesinin geleceğine ilişkin mücadelenin bir parçasıdır. Bölgede ABD ve AB'nin konumu, İran ve Suriye'nin geleceği gibi Türkiye'yi doğrudan etkileyen meseleler açısından Lübnan krizi ve nasıl çözümleneceği büyük önem taşımaktadır. Türkiye'nin, hem dünya politikası, hem de kendi çıkarları açısından son derece hayati öneme sahip bu bölgedeki gelişmelere ilgisiz kalması düşünülemez.

Bu çalışma öncelikle Lübnan'da son dönemdeki gelişmeleri anlamaya çalışmaktadır. Türkiye'nin bu ülkeye ve genel olarak bölgeye ilişkin sağlıklı değerlendirmeler yapabilmesi için öncelikle bu ülkedeki gelişmeleri iyi okuması, sorun alanlarını saptaması ve bu bağlamda çözüm önerilerini değerlendirmesi gerekmektedir. Ancak böyle bir değerlendirme Türkiye'nin Lübnan meselesi ile ilgili olarak yapabileceklerini ve sınırlılıklarını ortaya koyacaktır.

Lübnan Krizi: Nedenleri ve Sonuçları

LÜBNAN'IN SİYASİ YAPISI

Lübnan birçok bakımdan Orta Doğu bölgesinde istisnayı oluşturur. I. Dünya Savaşından sonra Fransız mandası altında kurulan, 1943 yılında da bağımsızlığını kazanan Lübnan'ın en önemli özelliklerinden biri kurumları ve pratiğiyle dini kimliklere dayalı bir siyasi yapı üzerine kurulmasıdır. Bu çerçevede Lübnan anayasası 18 mezhebi resmi olarak tanımış, bu mezheplerin Fransız mandası döneminde 1932 yılında yapılan nüfus sayımına dayanarak genel nüfusa oranları saptanmış ve bütün siyasi sistem bu oranlara göre mezhepler arasında bölünerek oluşturulmuştur. Devletin bütün organları ve bürokrasi bu prensibe göre düzenlenmiştir. Siyasi sistemin mezhepsel olarak tanımlanması ekonomik ve kültürel alanlarda da yansımalarını bulmuştur. Temelde Maruni ve Sünni tüccarların ittifakı ile kurulan ülkede devlet yapısı özellikle küçük ve sınırlı tutulmuştur. Bu özelliği ile de Lübnan Orta Doğu'da o yıllarda egemen olan büyük ve müdahaleci devlet anlayışı ve uygulamasına bir istisna oluşturmuştur. Lübnan kuruluşundan itibaren görece liberal ekonomi ve siyaset anlayışıyla Orta Doğu'daki komşularından ayrılmıştır.¹

Öteyandan Lübnan konumu gereği stratejik bir özelliğe desahiptir. Doğu Akdeniz'deki konumu ve İsrail-Suriye arasındaki tampon bölge özelliği ile bölgedeki ve bölge dışındaki aktörlerin de ilgi odağı olmuştur. Böyle bir ortamda, Lübnan'ın iç yapısına ait özellikleri de kullanarak, birçok ülke ve bölgesel siyasi hareket Lübnan'da etkin olabilmıştır.

1975'de başlayan iç savaş da aslında bu iç ve dış dinamiklerin biraraya gelmesiyle patlamıştır. İçeride yeni demografik gerçeklere ve gelişen siyasi dinamiklere cevap veremeyen siyasi sistem, Ürdün'den silah zoruyla 1970'de çıkarılan Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) de Lübnan sahnesinde önemli bir aktör olarak ortaya çıkmasıyla tamamen çökmüştür. Temelde statükocu güçlerle statükoyu değiştirmek isteyen güçler arasında gerçekleşen ve 1975-1990 yılları arasında süren iç savaşa, bölge güçleri ve bölge dışı aktörler de müdahil olmuşlardır. Bu ülkeler savaşta farklı grupları destekleyerek, zaman zaman bu müttefiklerini de değiştirerek, aslında Lübnan üzerinden birbirleriyle stratejik hesaplaşmalara girmişlerdir.

¹ Lübnan'ın iç yapısının tarihsel dönüşümü ve aktörleri için bkz. William Harris, *Faces of Lebanon: Sects, Wars, and Global Extensions* (Princeton: Markus Wiener, 1997).

Bugün Lübnan'daki gelişmeler yine iç politikadaki güç dağılımı ve kimlik mücadeleleri ile bölgesel güç ve kimlik mücadelesinin içiçe geçmesiyle oluşmaktadır. Bu çalışma Lübnan krizini bu iki düzlemin birbiriyle etkileşimine bakarak analiz etmektedir.

TAİF DÜZENİ

1989'da iç savaşı sona erdiren Taif Anlaşması ile Lübnan'da yeni bir döneme girilmiştir. Bu dönemin en büyük özelliği yeni rejimin vesayetinin Suriye'ye verilmesidir. Taif düzeni Lübnan'ın iç yapısında da bazı düzenlemelere gitmiştir. Örneğin, Lübnan meclisinde Hristiyan ve Müslüman temsilci oranlarının yarı yarıya olması, Sünni olmak zorunda olan başbakanın yetkilerinin Maruni olmak zorunda olan devlet başkanına göre artırılması, Şii olmak zorunda olan meclis başkanının görev süresinin uzatılması vs.² Ancak Taif düzeni daha önceki sistem gibi özünde Maruni-Sünni düzeni olmaya devam etmiştir. Şiiler –özellikle güneydeki yoksul olanları– bazı kazanımları olsa da bu düzenden büyük ölçüde dışlanmaya devam etmişlerdir. Dolayısıyla Taif, Suriye'nin vesayeti altında iç savaştan yıkılmış ve yorulmuş Lübnan'a istikrar ve barışı getirse de, aslında daha önce varolan temel sorunları çözmemiştir. Sonuçta Lübnan'daki siyasi düzen dini kimliklere dayalı, özellikle Şiileri dışlayan, ve büyük sosyo-ekonomik eşitsizliklere dayanan yapısını sürdürmüştür; dış aktörlerin Lübnan içindeki etkileri farklı araçlarla sürmeye devam etmiştir.

Bütün bu dinamiklerin yarattığı bugünkü sorunları ve bu bağlamda İsrail-Lübnan savaşını analiz edebilmek için Taif sonrası dönemde anahtar rol oynayan iç ve dış aktörlere kısaca bakmak yararlı olacaktır.

Taif Anlaşması sonrasında Suriye, Körfez Krizi sırasında Batı ve Körfez ülkeleri ile yakınlaşması sayesinde, Lübnan'daki kontrolünü arttırmıştır. Taif Anlaşması Suriye ile Lübnan arasında "imtiyazlı bir ilişki" olduğunu kabul ederek, Suriye'nin Lübnan'daki etkinliğini zaten tanımıştı. Bu açıdan anlaşma Suriye için büyük bir başarıydı. Ancak sorun bu "imtiyazlı ilişki"nin niteliğinin tanımlanması ve uygulanmasıydı. Ekim 1989'da Lübnan Meclisi Taif Anlaşması'ndaki güvenlik planının uygulanmasında Suriye ordusunun rolünün devam edeceğini ilan edince sorun bir ölçüde çözüldü. Ancak hala uygulamada bu kontrolün nasıl sağlanacağı meselesi devam ediyordu. Taif Anlaşması'na karşı çıkan General Aoun önderliğindeki güçlerin, dışarıdan da fazla tepki çekmeden nasıl bertaraf edileceği Esad rejiminin önünde duran bir sorundu. Körfez Krizi Suriye için işte bu sorunu çözdü; artık askeri çözüm için Suriye açısından bir engel kalmamıştı. Öncelikle Körfez Savaşı ile General Aoun'un destekçisi Irak oyundan çekilmişti. Daha da önemlisi Körfez Savaşı'ndaki askeri ve diplomatik desteği karşılığında ABD, Suriye'nin Lübnan'daki hegemonyasını kabul etti ve İsrail'in müdahale etmemesini sağladı. Bunun

2 Taif Anlaşmasının siyasi sisteme getirdiği değişiklikler için bkz. Augustus Richard Norton, "Lebanon After Taif: Is the Civil War Over?" *Middle East Journal*, Cilt: 45, No. 3, Yaz 1991.

üzerine Suriye 13 Ekim 1990'da, Taif Anlaşması'na karşı muhalefetin başını çeken General Aoun'un bulunduğu Başkanlık Sarayı'na saldırdı. Bu saldırı ve özellikle de Suriye hava kuvvetlerinin müdahalesi, İsrail'le daha önce imzalanan ve Suriye'nin Lübnan'daki askeri faaliyetlerini tanımlayan Kırmızı Hat Anlaşması'na aykırıydı. Ancak İsrail mukabelede bulunmamayı tercih etti.³ Böylece Körfez Krizi sırasında uyguladığı politikalar sayesinde Suriye, Lübnan üzerindeki etkinliğini pekiştirdi. Bu etkinlik iki ülke arasında Mayıs 1991'de imzalanan "Dostluk, İşbirliği ve Koordinasyon Anlaşması" ile resmi hale geldi. Öte yandan Lübnan'ın pasifleştirilmesi Suriye'nin İsrail'e ve Arap ülkelerine karşı konumunu da güçlendirdi.

Kısacası, 1990'lı yıllarda Lübnan'daki siyasi sistem, Suriye ve onun Lübnan'daki farklı dinsel ve mezhepsel kesimlerden müttefikleri tarafından yönetiliyordu. Suriye Lübnan'daki etkinliğini yaklaşık 30,000 civarında askeri varlığı ve istihbarat gücü ile sağlıyordu. Suriye'nin Lübnan'daki varlığını sürdürmesini sağlayan başka bir araç da Taif sonrası düzende yeniden başlayan parlamento seçimlerini manipüle etmesi olmuştur. Bu amaçla Suriye zaman içinde çeşitli teknikler geliştirmiş ve bu sayede Suriye yanlısı grup ve kişilerin siyasi sistem içinde mutlak hakimiyetini garanti etmiştir.⁴ Yine de Lübnan'ın her kesiminden Suriye ile ittifak içinde olan gruplar ve kişiler olsa da, aslında Lübnan'ı oluşturan toplumların geniş kesimlerinin Suriye'nin varlığından ve Taif anayasasından çok da memnun olduklarını söylemek zor olur. Maruniler Lübnan'da başat rollerini kaybetmekten, kendi aralarında bölünen Şiiler halen büyük ölçüde dışlanmaktan, Sünniler artan Şii etkisinden, Dürziler özerk konumlarını kaybetmekten şikayetçiydiler.

Bu çerçevede özellikle Şii kesim içindeki gelişmelere daha yakından bakmak gerekmektedir. Şii kesim Taif sonrası dönemde de Hizbullah ve Emel örgütleri tarafından temsil edilmeye devam etti. Hizbullah'ın ortaya çıkmasıyla Şiiler arasındaki etkinliğini büyük ölçüde kaybeden Emel ve lideri Nebih Berri, reform istekleri ile birlikte temelde Şiilerin entegrasyonunu savunan fikirleriyle Taif sonrası dönemde Şiiler'in siyasi sistemdeki en önemli temsilcisi oldu. Ancak özellikle Hizbullah ve temsil ettiği Şiiler, Taif düzeninde tam da istediklerini alamadılar. Lübnan politikasında 1982 yılında İsrail'in Lübnan'ı işgali sırasında ortaya çıkan ve hızla özellikle yoksul Şiiler arasında etkinliğini artıran Hizbullah Taif sürecinden dışlandı. Üstelik 1991'de başlayan Orta Doğu barış süreci ile de örgüt, gücünü ve meşruiyetini yitirme tehlikesi ile karşılaştı. Bu ortamda Hizbullah, ideolojisinde ve

3 F. Nasrallah, 'Syria after Ta'if: Lebanon and the Lebanese in Syrian Politics' içinde E. Kienle (der) *Contemporary Syria: Liberalization Between Cold War and Cold Peace* (Londra: British Academic Press, 1994) ss. 135-6.

4 Suriye bu çerçevede seçim bölgelerini değiştirmiş, seçim listelerini manipüle etmiş, medyayı bu amaçla kullanmıştır. Ayrıca Şam'ın seçimlere hile karıştırdığı da iddia edilmiştir. Bu durum nedeniyle bazılarının seçimleri boykot etmesi de aslında Suriye yanlılarının seçilmesine katkıda bulunmuştur. Gary C. Gambill ve Elie Abou Aoun, "Special Report: How Syria Orchestrates Lebanon's Elections," *Middle East Intelligence Bulletin*, Cilt: 2, No: 7, Ağustos 2000, http://www.meib.org/article/0008_11.htm

politikalarında yumuşama sinyalleri vermeye başladı. 1992'deki Lübnan meclisi seçimlerine katıldı, daha çok sosyo-ekonomik bakımdan dışlanmış Şiilere yönelik sosyal ve ekonomik politikalar geliştirmeye ağırlık verdi, ve Lübnan ve Suriye'nin İsrail'le barış yapmasını kabul edeceğini ima etmeye başladı. Bu çerçevede Hizbullah Lübnan'da bir İslam devleti kurma projesinden de vazgeçti. Böylece Hizbullah'ın siyasileşme süreci başlamış oldu. Taif Anlaşması'ndan sonra 1992 yılında yapılan ilk seçimlerde Hizbullah, 128 sandalyeli mecliste 8 sandalye elde etti.⁵

Ancak Hizbullah yine de tamamen silahı elden bırakmadı. Lübnan'ın vasisi Suriye Hizbullah'ın güneydeki askeri varlığını İsrail'le başlayan barış sürecinde gerektiğinde kullanılabilir bir araç olarak görüyordu. 1985'te Lübnan'ın büyük bir bölümünden çekilen ancak güneyde yaklaşık 9 km'lik "Güvenlik Kuşağı"nı işgale devam eden İsrail'in halen Lübnan topraklarının bir kısmını elinde tutması, büyük çoğunluğunu Şiilerin oluşturduğu güney bölgesinde Hizbullah'ın askeri varlığını sürdürmesini meşru kılıyordu. Böylece Lübnan'daki diğer gruplar için de, bir kısmı içten içe bu durumu kabullenmek istemese de, Hizbullah "direniş örgütü" (*mukavama*) olarak adlandırılıyordu. Öte yandan Hizbullah ve İsrail arasında İsrail'in 1993 ve 1996 operasyonlarından sonra varılan yazılı olmayan mutabakat gereği, aslında iki taraf arasındaki silahlı mücadele de kontrolden çıkmıyordu. Bu mutabakata göre İsrail Hizbullah'ın güvenlik kuşağında İsrail hedeflerine saldırı hakkını kabul ediyor ve iki taraf da karşılıklı olarak sivil hedeflere saldırmayacaklarını taahhüt ediyorlardı. Dolayısıyla 1990'lı yıllarda Hizbullah bir yandan siyasileşirken, bir yandan askeri gücünü muhafaza etti. Ancak bu gücü hem Suriye'nin müzakerelerdeki elini kuvvetlendirmek, hem de Lübnan politikasında kendi gücünü ve meşruiyetini sürdürmek için gerekli olduğu ölçüde kullandı.

Suriye açısından Hizbullah ile ittifak önemliydi. 1990'lı yıllarda Suriye iki müttefiki, yani Lübnan rejimi ve Hizbullah arasında denge politikası uyguladı. Bu politika zaman zaman krize girse de büyük ölçüde başarılı oldu. Suriye-Hizbullah ilişkisinin diğer boyutunu ise İran oluşturuyordu. İran-Suriye yakınlaşması aslında 1980'li yıllarda başlamıştır. O dönemde Suriye ve İran'ı biraraya getiren faktörler, iki ülke rejimlerinin İsrail ve Irak'a karşı duydukları düşmanlık, bölgede, ABD başta olmak üzere, Batı hegemonyasından duydukları tedirginlik ve Türkiye'nin bölgedeki olası etkinliğini sınırlamak olmuştur. Ayrıca İran'ın bölgede yalnızlıktan kurtulmak istemesi ve Arap bölge politikasında etkili olma hedefi, Suriye'nin İsrail ve ABD ile müzakerelerinde elini güçlendirmek ve Lübnan'daki çıkarlarını korumak gibi istekleriyle birleşince bu iki ülke arasındaki özel ilişki 1990'lı yıllarda da sürmüştür. Hizbullah bu ilişkinin nirengi noktasını oluşturuyordu. İran, Hizbullah'ın kuruluşunda ve eğitilmesinde başat rol oynamıştı. İran ve Lübnan Şiileri arasındaki mezhepsel ve

5 Hizbullah 1996 seçimlerinde 10, 2000 seçimlerinde 8 sandalye elde etmiştir. Suriye'nin çekilmesinden sonra yapılan 2006 seçimlerinde ise 14 sandalye kazanmıştır.

tarihi bağlar üzerine kurulan bu ilişki, iki tarafın karşılıklı çıkarlarına hizmet ettiği için 1980'li yıllardan sonra artarak devam etmiştir. Hizbullah İran'dan mali ve askeri destek almıştır. Öte yandan Hizbullah'la ilişkisi İran'a, Arap-İsrail uyuşmazlığında ve Arap politikasında etki alanı sağlamaktadır. Ayrıca İran bu sayede Doğu Akdeniz'e açılmakta, bölgesel güç olma iddiasını güçlendirmektedir. Öte yandan, İran'ın Lübnan'a ulaşmak için Suriye'ye ihtiyacı vardır. Suriye ise Hizbullah'ı hem İsrail, hem ABD, hem de Lübnanlı müttefiklerine karşı kullanmaktadır. Kısacası 1980'li yıllardan başlayarak kurulan İran-Suriye-Hizbullah eksenini bu aktörlerin her birine kendi stratejik hedeflerini gerçekleştirmek için oldukça yararlı olmuştur. Dolayısıyla bu ilişkiler ağını bir tarafın diğerlerini mutlak kontrolü altına aldığı bir ilişki biçiminden çok, tarafların karşılıklı çıkarlarını gerçekleştirmeye yönelik, herkesin kazandığı karmaşık bir ilişkiler bütünü olarak görmek gerekir.

Lübnan, İsrail açısından da kritik bir önemdedir. Lübnan'ın İsrail için önemi uzun bir süre Lübnan-dışı aktörlerin bu ülkede etkin olması ve İsrail'le savaşları için bu ülkeyi neredeyse bir üs olarak kullanmalarından dolayı olmuştur. İç Savaş sırasında FKÖ'nün buradaki etkinliği İsrail'le çatışmalara yol açmış ve bu dönemde İsrail iki kere Lübnan'ı işgal etmiştir (1978 ve 1982'de). 1982 işgali daha öncekinin aksine sadece güney Lübnan'la sınırlı kalmamış, İsrail askerleri Beyrut'a girmişler ve işgal 1985 yılına kadar sürmüştür. 1985 yılında İsrail Lübnan'dan çekilirken güneyde yaklaşık 9 km'lik bir "Güvenlik Kuşağı" oluşturmuş ve bu bölge İsrail askerleri ve İsrail tarafından kurulan, eğitilen ve Lübnanlılar'dan oluşan Güney Lübnan Ordusu tarafından kontrol edilmiştir. Bu durum 2000 yılında İsrail'in bu bölgeden çekilmesine kadar sürmüştür. 1990'lı yıllar boyunca İsrail ve Hizbullah bu bölgede çatışmış ancak yukarıda da değinildiği üzere iki taraf aralarındaki yazılı olmayan anlaşma ile çatışmayı yönetmişlerdir.

LÜBNAN'DA VE BÖLGEDE DEĞİŞEN DENGELER: 2000'Lİ YILLAR

2000'li yıllar hem bölge politikasında, hem de Lübnan'da önemli değişikliklerin ortaya çıktığı bir dönem olmuştur. Öncelikle Lübnan'da en önemli dış aktör olan Suriye'nin bölgedeki konumu büyük ölçüde evrilmiştir. 1990'lı yıllarda barış sürecinin içinde olan ve ABD ve İsrail tarafından kilit önemde görülen Suriye, 2000'li yıllarda bu konumunu hızla kaybetmiştir. 2000 yılında Clinton-Esad görüşmesinin başarısızlıkla sonuçlanmasıyla barış sürecinin sona ermesi, ve ABD'de ve İsrail'de yeni iktidara gelen yönetimlerin Suriye ile barışa yönelik farklı tutumları, Suriye'nin konumunu büyük ölçüde değiştirmiştir. Tam da bu kritik noktada Hafız Esad'ın ölümü üzerine yerine oğlu Başar Esad'ın geçmesiyle bir geçiş süreci yaşayan Suriye bu yeni durumu çok da iyi kontrol edememiştir. 11 Eylül'den sonra özellikle değişen George W. Bush yönetiminin yeni Orta Doğu politikasında Suriye hedef ülkelerden biri haline gelmiş ve ABD açıkça bu ülkede rejim değişikliği istediğini dile getirmeye başlamıştır. Bütün bu gelişmelerin etkileri Lübnan'da da görülmüştür.

2000 yılının Mayıs ayında İsrail'in Lübnan'dan çekilmesiyle, Lübnan içinde, özellikle Hristiyan kesimde oldukça güçlü olmak üzere ama diğer bazı kesimleri de içine alacak şekilde Suriye'nin de artık Lübnan'dan çekilmesi için bir hareket başlamıştır. 2004 yılında Suriye'nin kendi desteklediği Devlet Başkanı Emile Lahoud'un görev süresini anayasada belirtilen sürenin ötesinde üç yıl uzatması ve 14 Şubat 2005'te eski başbakanlardan Refik Hariri suikastı ile bu muhalefet hız kazanmıştır. ABD ve Fransa'nın öncülüğünde BM Güvenlik Konseyi'nce 2 Eylül 2004 tarihinde kabul edilen ve Lübnan'dan yabancı güçlerin (yani isim vermeden Suriye'nin) çıkmasını isteyen 1559 sayılı karar, Suriye üzerindeki dış baskıların artması sürecini başlatmıştır. Lübnan içinden ve dışından gelen baskılar altındaki Suriye 27 Nisan 2005 itibariyle askerlerini ve istihbarat görevlilerini Lübnan'dan çekmiştir. Mayıs 2005'te 30 yıldan sonra ilk defa Suriye varlığı olmadan genel seçimler yapılmıştır. Bu seçimleri Refik Hariri'nin oğlu Saad Hariri önderliğindeki Suriye karşıtı koalisyon kazanmıştır.

Bütün bu gelişmelerin Hizbullah üzerindeki etkileri karmaşıktır. Bir taraftan İsrail'in 2000 yılında Lübnan'dan çekilmesi Hizbullah'ın popülerliğini büyük ölçüde arttırmıştır. Hem Lübnan'da, hem de genel olarak Arap dünyasında bu çekilme Hizbullah'ın başarısı olarak algılanmıştır. Hizbullah bu algılamayı Lübnan iç politikasındaki rolünü arttırma yönünde kullanmaya çalışmıştır. Bunu yaparken de ikili bir strateji izlemiştir. Bir yandan Taif Anlaşması'ndan sonra başlayan dönüşümünü daha da ilerleterek siyasi sisteme entegre olma çabalarına hız vermiştir. Bu bağlamda Hizbullah ilk defa hükümete iki bakanla katılmıştır. Bu gelişme hem Hizbullah'ın siyasi partileşme sürecinin devamı olarak, hem de Lübnan'daki Şiiiler'in Lübnan iç siyasetindeki etkinliklerini arttırmak açısından önemlidir. Ayrıca, Suriye'nin çekilmesiyle başlayan süreçte Hizbullah'ın etkinliğini yitirmeme ve seçimi kazanan güçlerin ise Hizbullah'ı sistem içine alarak bir uzlaşma sağlama niyetlerine işaret etmiştir.⁶ İkinci olarak, Hizbullah bir taraftan siyasi partileşme ve sisteme dahil olma sürecinde ilerlerken, belki bu sürece de yardımcı olması saikiyle, askeri mücadelesini de sürdürmeye devam etmiştir. İsrail'in çekilmesi ve bu çekilmeyi BM Güvenlik Konseyi'nin 18 Haziran 2000 tarihli 6878 sayılı kararı ile tam bir çekilme olarak kabul etmesinden sonra, Hizbullah askeri mücadeleyi iki tezle meşrulaştırdı. İsrail'in Şeba Çiftlikleri'nden çekilmesi ve İsrail hapisanelerindeki Lübnanlı mahkumların serbest bırakılması. Bu konuları gündemde tutması Hizbullah'ın bir yandan İsrail'e karşı mücadelesini sürdürmesini sağlarken, öte yandan da içeride direniş gücü olarak meşruiyetini sağlamış ve silahsızlandırılması konusunu bertaraf etmesi sonucunu doğurmuştur.

6 Hizbullah'a yakın bir düşünce kuruluşunun direktörü Ali Fayyad dini bir hareket olan Hizbullah'ın dini olmayan bir siyasi otoritenin parçası olmaya karar vermesinin zor bir karar olduğunu, ancak Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesiyle birlikte "yönetimde ortaya çıkan siyasi boşluğu doldurmak" için Hizbullah'ın böyle bir strateji değişikliğine gittiğini söylemektedir. Ali Fayyad, "Hezbollah and the Lebanese State: Reconciling a National Strategy with a Regional Role," Arab Reform Initiative, http://www.arab-reform.net/imprimer_en.php?id_article=274

Suriye'nin 2005'te Lübnan'ı terk etmek zorunda kalmasından sonra iç politikayla ilgili bu parametreler devam etmekle birlikte daha çok aciliyet kazanmıştır. 2005 yılında yapılan seçimleri Suriye karşıtı bloğun kazanması ve 2006 yılında başlayan Ulusal Diyalog Süreci, Hizbullah'ın üzerinde özellikle silahsızlanma ile ilgili baskıların artacağına işaret etti.

Öte yandan, Suriye'nin çekilmesi ve seçim sonuçları Hizbullah'ın hareket alanını zayıflatsa da, ülke içinde ve bölgedeki dinamikler Hizbullah'ın etkinliğini sürdürmesine zemin sağlamaya devam etmiştir. Bir yandan İsrail'in 2000 yılında Lübnan'dan çekilmesine rağmen Şeba Çiftlikleri'ni elinde tutmasını İsrail işgalinin sürdürdüğü şeklinde yorumlayan ve bunu Lübnan'daki diğer aktörlere de kabul ettirmiş bulunan Hizbullah, İsrail işgaline karşı direniş örgütü olma özelliğini korumaya devam etmiştir. Bunun ötesinde Lübnan'daki Şii uyanışı ve bu toplumun Taif sonrası sisteme ilişkin tatmin edilmemiş istekleri, İran'ın katalizör etkisi ve genel olarak bölgede İslami yükseliş Hizbullah'ın etkinliğini sürdürmesine yarayan dinamikler olmuştur. Dolayısıyla Hizbullah sadece Suriye hegemonyası dönemine ait bir güç olmadığını, Suriye'nin çekilmesinden sonra da yeni dinamikler çerçevesinde Lübnan'da ve bölgede etkin bir aktör olmaya devam edeceğini ortaya koymuştur. Gerçekten seçimleri kazanan Suriye karşıtı koalisyon kısa sürede istedikleri dönüşümü gerçekleştirmedi önlerinde önemli kısıtlar olduğunu fark etmiştir. Yeni hükümetin Suriye sonrası dönemde sistemi yeniden tanımlamak ve kurumlarını oluşturmak için 2006 yılının başında başlattığı Ulusal Diyalog Süreci başarısızlığa uğramıştır.

KRİZ VE SAVAŞ

12 Temmuz-14 Ağustos 2006 arasında devam eden Lübnan Savaşı'nı tetikleyen gelişmeler, Hizbullah'ın İsrail'in askeri mevzilerini ve sınıra yakın köylerini Katyuşya füzeleri ve havan topu ateşine tutması ve bu arada bir Hizbullah timinin sınırı geçerek iki İsraili askeri kaçırması oldu. İsrail kaçırılan askerlerini kurtarmaya çalışırken beş İsrail askeri daha öldü. İsrail bu duruma topyekûn savaşla karşılık verdi: yekpare hava saldırıları ve top ateşi başlattı, Lübnan'ı havadan ve denizden ablukaya aldı ve ülkenin güneyini karadan işgal etti.

Savaşı tetikleyen olayları daha önce bu istikrarsız sınırdan çıkan ve kısa süreli çatışmalara yol açan başka birçok olaydan farklı kılan neydi? Bu çerçevede baktığımızda hem iki ülkedeki iç gelişmelerin, hem de bölgesel ve uluslararası konjonktürün ve bu konjonktürün özellikle İsrail ve Hizbullah tarafından algılanışının savaşı tetiklediğini söyleyebiliriz.

Öncelikle hem İsrail'de hem de Lübnan'da iç politik gelişmelere baktığımızda iki ülkede de savaşın temel aktörlerinin konumu ve bu konuyla ilgili tehdit ve fırsat algılamalarının önemli bir rol oynadığını görebiliriz. İsrail açısından bakıldığında Ehud Olmert başkanlığında kurulan hükümetin İsrail içindeki konumu önem

kazanmaktadır. Bilindiği gibi Mart 2006 seçimlerinde Ariel Şaron tarafından yeni kurulan Kadima Partisi İsrail tarihinde bir ilki gerçekleştirerek, üstelik de kurucusunun yokluğuna karşın, en fazla oyu alarak en büyük koalisyon ortağı olarak hükümeti kurabilmişti. Kadima'nın bu başarısında bir yandan Likud'un uzlaşmaz tutumu, diğer yandan da İşçi Partisi'nin barış projesinden hayal kırıklığına uğramış, ayrıca Camp David görüşmelerinin başarısızlığından sonra da Filistinliler'le görüşmeler yoluyla bir barışa ulaşamayacağı kanısına varmış önemli bir kitlenin desteği etkili oldu. Bu kitle Şaron'un büyük ölçüde demografik kaygılarla Likud'un başındayken başlattığı tek taraflı çekilme fikrini destekledi. Ancak Kadima, iktidarının hemen ilk günlerinde önemli sorunlarla karşılaşmaya başladı. Gazze çekilmesinden sonra buranın istikrara kavuşamaması ve Gazze'den İsrail'e yönelik olarak artan saldırılar, tek taraflı çekilme fikrinin karşıtlarını hemen harekete geçirdi. Böylece İsrail içinde Gazze çekilmesi ile ilgili önemli bir tartışma başladı. Bu, "tek taraflı çekilme" ideolojisi dışında farklı bir programı olmayan Kadima'yı zor durumda bıraktı. Ayrıca, başta Savunma Bakanı ve İşçi Partisi'nin yeni başkanı Amir Peretz olmak üzere, İsrail gibi askeri yetkinlik ve başarıların liderlik için elzem sayıldığı bir ülkede böyle nitelikleri olmayan kişilerin hükümette önemli pozisyonlarda olması bu hükümete olan güveni sarsıyordu. Dolayısıyla böyle bir konjonktürde neredeyse eş zamanlı olarak Hamas ve Hizbullah'ın İsrail askerlerini kaçırmaları hükümetin kararlılık ve gücünü sınanan bir meydan okuma olarak algılandı. Üstelik Hizbullah uzun yıllardır yapmadığı bir şekilde bu askerleri İsrail sınırlarının içindeki bir operasyonla kaçırmıştı. İç politikada zor durumda olan ve güvenlik konularında yetkinliğinden kuşkulanan hükümet, kararlılığını ve gücünü göstermek zorunda hissetti. Dolayısıyla İsrail iç politikası bir ölçüde Olmert hükümetinin asker kaçırmaya eylemine neden orantısız güçle karşılık verdiğini açıklamaktadır.

Benzer şekilde Lübnan'daki gelişmeler ve Hizbullah'ın konumu da Hizbullah'ın İsrail'e karşı böyle bir operasyona girişme nedenleri konusunda bazı ipuçları vermektedir. Suriye'nin sahnedeki çekilmesiyle Lübnan'da kartların yeniden dağıtılacağı gerçeği karşısında, ve uluslararası konjonktürle de örtüşerek gücünü arttıran Suriye karşısı 14 Mart Güçleri'ne karşı Hizbullah mevzi kaybetmeme mücadelesine girdi. Bu mücadelede İsrail'le ilişkiler büyük önem kazanıyordu. Bu cephede kontrollü bir tırmandırma Hizbullah'ın iç politik amaçları için önemli olabilirdi. Nitekim Hizbullah'ın savaştan önceki dönemde İsrail'le ilişkilerini tırmandırma stratejisini başlattığına ilişkin ipuçları bulunmaktadır. Örneğin, Hizbullah lideri Hasan Nasrallah'ın İsrail hapishanelerindeki Lübnanlı mahkumların serbest bırakılmasını öncelikli stratejik hedef yapması ve 2006 yılını "mahkumlar yılı" olarak ilan etmesi böyle bir tırmandırmanın işaretini veriyordu. Yine de Hizbullah'ın iç politik amaçları, sonucu tam olarak kestirilemeyecek bu boyutta bir savaşın çıkmasının nedenlerini tam olarak açıklamamaktadır. Savaşın neden çıktığını anlamak için iç politika amaçlarının ötesine geçip bölgesel ve uluslararası konjonktüre ve bu konjonktürün iki taraf açısından nasıl algılandığına bakmak gerekir.

Savaşın bölgesel ve uluslararası bağlamını, en geniş anlamda ABD'nin özellikle 11 Eylül'den sonra geliştirdiği Orta Doğu politikası, bu çerçevede ABD-Suriye ilişkileri ve İran nükleer krizi oluşturmaktadır. Bu bağlam savaşın iki aktörü tarafından da kendi kimliklerinin varlıkları açısından tehdit edici olarak algılanmıştır.

İsrail açısından Hizbullah'ın mücadeleyi tırmandırması (İsrail'e ateş açılması, sınırın geçilerek askerlerin kaçırılması) aslında Orta Doğu'da daha büyük bir mücadelenin parçası olarak algılanmıştır. Bu mücadelede başat aktörler Suriye ve özellikle de İran'dır. Bu bakış açısında Hizbullah bu iki ülkenin maşası durumundadır. ABD ve bir ölçüde AB politikaları ile köşeye sıkışmış olan bu ülkeler, bölge dışı güçlere ve onların taşeronluğunu yaptığını düşündükleri İsrail'e ellerinde onları rahatsız edecek güçler olduğunu göstermek istemişlerdir. Dolayısıyla bu meydan okumaya İsrail kayıtsız kalamamıştır. Ayrıca bu bahaneyle daha sonra başka koşullarda kullanılabilecek Hizbullah kartını zayıflatmanın, Suriye ve İran'ın elinden önemli bir kozu almak açısından da İsrail için yararlı telakki edildiği tahmin edilebilir. Yine bu bağlamda İsrail'in, Hizbullah'ın son zamanlardaki silahlanmasının kendisi için tehlikeli bir boyuta ulaşmaya başladığını düşünmesinin de etkili olduğu ileri sürülebilir. Ayrıca, İsrail'in Hizbullah saldırısını, hem Hizbullah'ı zayıflatmak, hem de İran ve Suriye'ye mesaj vermek için bir fırsat olarak değerlendirdiği düşünülebilir. Kısacası, İsrail için bu savaşta hedef Hizbullah olduğu kadar, ve belki de daha fazla, Suriye ve İran'dı.

Hizbullah açısından ise algılama tam tersidir. Hizbullah ABD'nin "Büyük Orta Doğu Projesi"nin bölgeyi, hatta İslam alemini, tamamen esaret altına almayı amaçladığını düşünmektedir. Hizbullah için Lübnan'daki gelişmeler ABD'nin kurmaya çalıştığı hegemonyanın sadece bir parçasıdır.⁷ Suriye'nin Lübnan'dan çekilmek zorunda bırakılması ve Lübnan'da bu çekilmeyi destekleyen güçlerin etkinlik kazanması, Hizbullah tarafından ABD'nin yeni bölge politikasının kazanımları olarak değerlendirildi. Dolayısıyla, Hizbullah için hedef İsrail kadar, ve belki de daha fazla, ABD ve ABD'nin Orta Doğu'da yaratmak istediği "yeni düzen"di.

Kısacası iki taraf da birbirlerinin hareketlerini daha geniş bir stratejik satranç tahtasında yapılan hamleler olarak algıladılar. Bu nedenlerle 2006 yazındaki olaylar tırmanarak bir savaşa dönüştü. Bu bağlamda tarafların algılamalarının ne kadarının gerçeği yansıttığını bugün tam olarak bilmek mümkün değildir. Gerçekten Hizbullah bu saldırıyla İsrail'i tekrar resmin içine çekerek hem Lübnan'da hem de bölgede kendisinin ve müttefiklerinin meşruiyetini ve gücünü mü arttırmak istedi? İran ve Suriye, kendilerine karşı olan tehditleri bertaraf etmek için mi Hizbullah'ın İsrail'e saldırmasını desteklediler? İsrail gerçekten ABD'nin desteğiyle yaratılmak istenen yeni düzenin muhaliflerinden Hizbullah'ı bertaraf edebilmek için mi Hizbullah'ın saldırısına karşı orantısız bir topyekûn savaş başlattı? Lübnan'ın Batı yanlısı bloğa

7 Amal Saad-Ghorayeb, "Hizbollah's Outlook in the Current Conflict," Part I ve Part II, Carnegie Endowment for International Peace, Policy Outlook, Ağustos 2006.

tamamen çıpalanması için mi bu savaş gerekli görüldü? Daha da önemlisi İsrail, İran'a daha sonra yapılması planlanan bir İsrail ya da ABD saldırısı öncesinde İran'ın karşı koza olan Hizbullah'ı zayıflatmak mı istedi? Bütün bu soruların cevabını bu aşamada tam olarak bilmek mümkün değildir. Bu bağlamda yapılan analizler de daha çok siyasi pozisyonlardan kaynaklanmaktadır. Sadece şunu söylemek mümkündür: bu savaşın doğrudan ve dolaylı aktörlerinin hepsinin bu savaşı başlatmak için nedenleri vardı, ama bunun böyle olması gerçekten savaşı başlattıkları anlamına gelmemektedir.

SAVAŞIN SONUÇLARI

Savaşın sonucunun ne olduğu, kimin galip, kimin mağlup sayılacağı konusu tartışmalıdır. Aslında iki tarafın da bu savaştan kayıpları ve kazançları olmuştur. İsrail açısından bakıldığında askeri bakımdan savaşın sonuçlarının karmaşık olduğunu görebiliriz. İsrail, askeri hedeflerinin bir kısmına ulaşmıştır. Hizbullah'ın özellikle askeri altyapısının en azından bir kısmını zaafa uğrattığı öne sürülebilir. Ancak askeri olarak İsrail'in en önemli hedeflerine ulaşmadığı da bir gerçektir. Büyük bir askeri güce sahip olan ve hakkında yenilmezlik miti oluşmuş İsrail'in Hizbullah'ı açık bir askeri yenilgiye uğratamaması, Hizbullah'ın birçok kez İsrail'i vurma kapasitesi olduğunu göstermesi⁸, kaçırılan askerlerin kurtarılamaması İsrail'in askeri açıdan başarısızlıkları olmuştur.⁹ Siyasi olarak da İsrail'in hedeflerine ancak bir ölçüde ulaştığını söylemek mümkündür. Bir taraftan bu savaş nedeniyle Hizbullah ve Lübnan sorununun uluslararasılaşması, Lübnan'da varolan barış gücünün genişletilmesi, aşağıda belirtileceği üzere bu gücün ve Lübnan ordusunun güneyde konuşlanması İsrail'in çıkarlarına uygundur. Öte yandan Lübnan'a yerleşen barış gücü, İsrail'in de Lübnan'a müdahale yeteneklerini kısıtlamıştır.

Savaşın diğer temel aktörü Hizbullah açısından da savaşın sonuçları karmaşıktır. Hizbullah güçlü İsrail ordusuna karşı direnerek, yenilmeyerek ve yok olmayarak kendini savaşın galibi olarak ilan edebilmiştir. Bu durum özellikle savaş sırasında Hizbullah'ın hem Lübnan'da hem de genel olarak Arap/İslam aleminde popülerliğini arttırmıştır. Ancak orta vadede Lübnan'daki popülerliği ve etkinliği özellikle Şiiler arasında büyük ölçüde artmasına rağmen, Lübnan'ın diğer kesimleri için aynı şeyi söylemek zor olabilir. Bu kesimlerde Lübnan'ı bir kez daha böyle bir felakete sürüklediği için, savaştan kısa bir süre sonra Hizbullah aleyhine bir hava oluşmaya başlamıştır. Hizbullah'ın savaştan hemen sonra savaşta kazandığı popülerliğini siyasi kazanca dönüştürme çabaları da direnişle karşılaşmıştır.

Öte yandan genel olarak Lübnan ve Lübnan halkı bu savaştan tamamen zararlı çıkmıştır. Savaş Lübnan'da 1,191 kişinin ölmesine, binlercesinin yaralanmasına,

8 Hizbullah savaş sırasında kuzey İsrail'e 4000'e yakın füze atmıştır.

9 Nitekim Lübnan Savaşı İsrail'de büyük tartışmalara yol açmış, bunun sonucunda birçok komutan ve son olarak da Genelkurmay Başkanı istifa etmiştir.

yaklaşık bir milyon kişinin evsiz-yurtsuz kalmasına neden olmuştur. Ayrıca ülkenin altyapısı büyük zarar görmüştür. Savaşın Lübnan ekonomisine zararının 12 milyar Amerikan Doları civarında olduğu tahmin edilmektedir.¹⁰

SAVAŞ SONRASI DÖNEMİN SORUNLARI

1) ATEŞKES VE UNIFIL II

Savaş sonrası dönemin en önemli sorunlarından biri ateşkesin ne ölçüde kalıcı olabileceği ve bununla bağlı olarak yetkileri ve gücü artan UNIFIL II'nin ne ölçüde başarılı olacağıdır.

Hem ateşkes, hem de UNIFIL II'nin bölgede konuşlandırılması, 11 Ağustos 2006'da BM Güvenlik Konseyi'nde oybirliği ile kabul edilen 1701 sayılı karara dayanmaktadır. Bu karar üzerine hem Lübnan'ın, hem de İsrail'in rızası ile Lübnan'da Mart 1978'den beri konuşlanmış olan BM Barış Gücü UNIFIL, genişletilerek UNIFIL II oluşturulmuştur.

Güvenlik Konseyi'nin 1701 sayılı kararı birçok bakımdan muğlaktır. Geniş ve zor bir uzlaşma sonucu ortaya çıktığından bu muğlaklık, kararın taraflarca kabul edilmesi için gerekli görülmüştür. Ancak bu muğlaklık uygulama ile ilgili bir takım sorular ortaya çıkarmaktadır. Öncelikle Barış Gücü'nün yetkileri açık değildir. Bu bağlamda iki önemli konu vardır: Hizbullah'ın silahsızlandırılması meselesi ve bununla da bağlantılı olarak Lübnan'ın sınırlarının kontrolü. Yukarıda da belirtildiği gibi Taif sonrası dönemde diğer milis güçleri gibi Hizbullah'ın da silahsızlandırılması gereği çeşitli dönemlerde hem Lübnan içindeki siyasi aktörlerce, hem de özellikle İsrail, ABD ve AB tarafından gündeme getirilmiştir. İsrail'in ve daha sonra da Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesi ile bir normalleşme dönemine girmeye çalışan Lübnan'da bu konu gittikçe daha fazla tartışılır hale gelmiştir. Üstelik BM Güvenlik Konseyi'nce daha önce kabul edilen 1559 sayılı kararda da Lübnan'daki tüm silahlı grupların (yani Hizbullah'ın) silahsızlandırılmasının gerekliliği vurgulanmıştı. Böylece konu savaş öncesinde zaten uluslararasılaşmıştı. 1701 sayılı karar da 1559 sayılı önceki karara atıf yapmaktadır. Ayrıca kararda Lübnan hükümetinin Lübnan'ın tümünü kontrol etmesinin önemi vurgulanmakta ve özellikle Lübnan hükümetinin onayı olmadan silah bulundurmamanın ve Lübnan hükümeti dışında bir otorite olmamasının gerekliliğinin altı çizilmektedir. Ancak Hizbullah'ın en azından yakın bir gelecekte silahsızlanmayı düşünmediği de apaçık ortadadır. Zaten Hizbullah yetkilileri bu görüşlerini UNIFIL II'nin oluşturulma sürecinde de açıkça dile getirmişlerdir. Hizbullah özellikle Şeba Çiftlikleri'nin halen İsrail işgali altında olması nedeniyle silahlı direnişinin sürmesi

¹⁰ İsrail de ise 43 sivil ölmüş, onbinlerce kişi evsiz kalmış ve 5 milyar dolarlık ekonomik zarar meydana gelmiştir. International Crisis Group, *Israel, Hizbullah, Lebanon: Avoiding Renewed Conflict*, Middle East Report No 59, 1 Kasım 2006.

gerektiğini söylemektedir. Bu durumda UNIFIL II'nin Hizbullah'ı silahsızlandırma yetkisinin olup olmadığı tartışmasının yanında böyle bir kapasitesinin olup olmadığı ve Hizbullah'ı zorla silahsızlandırmanın Lübnan'ı daha da istikrarsızlığa sokacağı gibi sorunlar ortadadır. Lübnan ordusu ise böyle bir kapasitesi olmamasının yanısıra, yaklaşık %40'ı Şii'lerden oluşan ve Hizbullah'a sempati duyan bir ordudur. Her halükarda Hizbullah'ın silahsızlandırılmasının aşamalı olarak, belli bir plan dahilinde ve tarafların rızası ile gerçekleşmesi gerekmektedir. aslında bu konuda halen bir *modus vivendi* söz konusudur: 1701 sayılı karar çerçevesinde İsrail Lübnan'dan çekilirken 2 Ekim 2006 itibariyle Lübnan ordusu ve UNIFIL II güney Lübnan'da konuşlanmaya başlamıştır. Bu geçiş sorunsuz olarak gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Hizbullah da silahlarını görünmez kılmıştır.¹¹ Ancak uzun vadede Lübnan'da normalleşme ve istikrar için bu sorunun akılcı yöntemlerle çözümü şarttır.

UNIFIL II'nin yetkileri açısından ikinci mesele Lübnan'ın sınır güvenliğinin sağlanmasıdır. Bu konu hem Hizbullah'a silah ve cephane akışını durdurmak, hem de İsrail'in sınır ihlallerini engellemek için önemlidir. Bu konuda önemli adımlar atılmakla beraber hala bazı sıkıntılar mevcuttur. UNIFIL II çerçevesinde kurulan donanma gücü Lübnan'ın deniz sınırını büyük ölçüde kontrol altına almıştır. Ancak özellikle oldukça geçirgen olan Suriye sınırı halen problemlidir. Suriye UNIFIL II'nin sınıra konuşlanmasına karşı çıkmıştır. Zaten 1701 sayılı kararda da Lübnan hükümeti'nin, sınırların ve giriş noktalarının güvenliğini eğer isterse UNIFIL II'nin yardımıyla sağlayacağı belirtilmektedir. Öte yandan İsrail'in sınır ihlalleri azalsa da sürmektedir. İlk sorun Ghajar köyü ile ilgili olarak yaşanmıştır. 1 Ekim 2006 tarihi itibariyle İsrail çekilmeyi tamamladığını açıkladıktan sonra UNIFIL II tam bir çekilme olmadığını ilan etmiştir. Bunun üzerine İsrail ordusu sınırdaki bölümlerini bölünmüş olan Ghajar köyü çevresinde halen askeri operasyonlar yaptığını kabul etmiştir. İsrail, Mavi Hattın kuzeyinde, Lübnan-Suriye arasında bulunan bu bölgenin güneyinden ancak 8 Kasım'da, kuzeyinden de 4 Aralık'ta çekilmiştir. Ayrıca İsrail, Lübnan hava sahasını da ihlal etmektedir. Bu ihlaller sırasında Fransız ve Alman askerlerini taciz etmesi krize yol açmıştır. İsrail Savunma Bakanı Peretz, Güvenlik Konseyi'nin 1701 sayılı kararına aykırı olarak yapılan bu ihlallerin, azalsa da devam edeceğini söylemiştir. Oysa ki Lübnan'da istikrarsızlığın tarihsel olarak en önemli kaynaklarından biri olan dış müdahalelerin durması bu ülkede istikrar ve normalleşme için elzemdir.

Yukarıda belirtilen iki hususla da ilgili olarak bir de UNIFIL II'nin güç kullanma yetkisi sorunu vardır. 1701 sayılı karar, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra sıkça yapıldığı gibi, UNIFIL II'nin kuruluşunu BM Anayasası'nın 7. Fasalına açıkça dayandırmamıştır. Bu da hukuki olarak UNIFIL II'nin yukarıdaki konularla ilgili olarak ya da genel anlamda güç kullanma yetkisi ile ilgili belirsizlik yaratmaktadır.

■ 11 ICG, s. 9.

2) ŞEBA ÇİFTLİKLERİ

Yukarıda anlatılanların yanısıra 1701 sayılı karar BM Genel Sekreteri'nin Şeba Çiftlikleri de dahil olmak üzere uluslararası sınırların çizilmesi konusunda öneriler geliştirmesini istemektedir. Ancak Şeba Çiftlikleri konusu zaman içinde sembolik bir önem de kazanması nedeniyle çözülmesi oldukça zor bir konu haline gelmiştir.¹² Aslında bu sorun son 6 yıl içinde ortaya çıkmıştır. Mayıs 2000'de İsrail'in çekilmesi ile eş zamanlı olarak Hizbullah burada ilk askeri operasyonunu yapmış ve buranın İsrail işgalinden kurtarılması ile ilgili mücadelesini başlatmıştır. Hermon Dağı (Cebel-i Şeyh)'nin batı yamaçlarındaki Şeba ve Şuba köylerinin güneyinde bulunan bölge aslında 1967 Savaşına kadar Suriye ve Lübnan arasındaki sınır bölgesini oluşturuyordu. Yaklaşık 14 km uzunluğunda ve yaklaşık 2 km genişliğinde olan bu bölgede 1967'ye kadar Şeba ve Şuba köylülerinin ektiği yaklaşık 14 kadar genellikle mevsimlik çiftlik bulunuyordu. Bugünkü sorun bir ölçüde 1967'ye kadar bu bölgenin statüsünün tam olarak belli olmamasından kaynaklanmaktadır. Manda döneminde Suriye-Lübnan sınırı tayin edilip çizilmemiştir. Dolayısıyla bu sınıra ilişkin bir uluslararası antlaşma yoktur. Manda dönemi haritalarında Suriye'ye ait görünen Şeba Çiftlikleri'ni pratikte Lübnanlı çiftçiler kullanmıştır. 1967'ye kadar zaman zaman Lübnan ile Suriye arasında sınır antlaşması için çalışmalar yapılsa da çeşitli nedenlerle bu gerçekleşmemiştir. 1967'de İsrail Golan Tepelerini işgal edince savaşta Suriye askerlerinin konuşlandığı bu bölgeyi de işgal etmiştir. Ne o dönemde ne de daha sonra Lübnan hükümetleri bu konuyu gündeme getirmemişler, hiçbir resmi şikayette bulunmamışlardır. Suriye'nin güney Lübnan'ı işgali sürerken ve Hizbullah bu bölgede İsrail'e karşı mücadelesini sürdürürken, Hizbullah Şeba Çiftlikleri'ndeki İsrail işgalini de güney Lübnan'ın işgali çerçevesinde gündeme getirmeye ve bu konuda kamuoyu oluşturmaya başlamıştır. Lübnan hükümeti ise ilk defa 4 Mayıs 2000'de bu konuyla ilgili resmi olarak hak talep etmiştir. Ancak BM'nin elindeki ve manda dönemindeki haritalara göre İsrail'in çekileceği Mavi Hattı oluşturan BM, son andaki bu talebi dikkate almamıştır. O zamanki Genel Sekreter Kofi Annan bu talebin yeni bir pozisyon olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla BM Güvenlik Konseyi 6878 sayılı kararla çekilmenin tam olduğunu kabul etmiştir. Ancak Hizbullah bundan sonra Şeba Çiftlikleri'ne yönelik ilk askeri operasyonunu yapmıştır. Böylece Mayıs 2000'den sonra Şeba Çiftlikleri meselesi Lübnan, İsrail ve Suriye'de kamuoyunun ve siyasetin merkezine oturmuştur.

Yukarıda da belirttiği gibi İsrail'in Şeba Çiftlikleri'ni işgali Hizbullah'ın İsrail Lübnan'dan çekildikten sonra İsrail'e karşı mücadelesini sürdürmesinin bir nedeni olmuştur. Böylece Hizbullah Lübnan içinde silahlı bir güç olarak kalmasını meşrulaştırmış, bir taraftan da Lübnan'ın egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün koruyucusu olarak kendini tanımlayarak Lübnan politikasında farklı grupların da desteğini almaya çalışmıştır. Bütün bu süreç içinde en ilginç nokta Hizbullah'ın çok

12 Şeba Çiftlikleri konusunda bkz. Asher Kaufman, "Who owns the Shebaa Farms? Chronicle of a territorial dispute" *Middle East Journal*, Cilt: 56, Sayı: 4, Güz 2002, ss. 576-596.

başarılı bir biçimde bundan 10 yıl önce olmayan bir meseleyi, tüm Lübnan'ın meselesi haline getirme başarısıdır. Bir süredir Lübnan'da herkes Şeba Çiftlikleri'nin halen İsrail işgali altında olan Lübnan toprağı olduğunu kabul etmekte ve bu toprakların Lübnan'a geri verilmesini istemektedir. Dürzi lider Velid Canbolad, 2005 yılında öldürülen Refik Hariri, ve diğer birçok önde gelen Lübnanlı, Hizbullah'ın Şeba Çiftlikleri'nde operasyon düzenlemesine, Lübnan'ı gereksiz yere İsrail'le savaşa sürükleyeceği ve Lübnan'ın yeniden inşasını tehlikeye atacağı gibi gerekçelerle karşı çıkmışlardır. Ancak hiçbiri Şeba Çiftlikleri'nin Lübnan'a ait olduğu fikrini sorgulamamıştır. Nitekim Mart 2006'da başlayan Ulusal Diyalog sürecinde biraraya gelen 14 liderin üzerinde anlaştıkları tek konu "bu bölgenin Lübnan aidiyeti" olmuştur. Dolayısıyla Lübnan açısından bu sorunun çözülmesi gerekmektedir. Savaştan sonra Avrupa'da çeşitli ülkelere, ABD'ye ve BM'ye yaptığı ziyaretlerde Lübnan Başbakanı Fuad Sinyora İsrail'in Şeba'dan çekilmesinin sağlanmasının önemini savunmuştur. Lübnan'daki bazı güçlerin, böyle bir gelişmenin Hizbullah ve Suriye'nin elinden önemli bir kozu alacağını düşündükleri açıktır. BM de 1701 sayılı kararla daha önceki tutumunu aksine bu fikri benimsemiş görünmektedir. Karar, spesifik olarak Şeba Çiftlikleri ile ilgili sınır uyumsuzluğundan bahsetmektedir.

Öte yandan İsrail tarafında da Şeba Çiftlikleri'nin öneminin gittikçe arttığını gözlemek mümkündür. Mayıs 2000'de Lübnan'dan çekildikten hemen sonra bu meselenin gündeme gelmesi İsrail'de bu sorunun Hizbullah tarafından sadece kullanıldığını, İsrail buradan da çekilirse başka bir meselenin gündeme geleceğini, üstelik bir kere daha İsrail'in zayıf ve Hizbullah'ın taleplerine boyun eğer görüneceğini ileri sürenlerin sayısı bir hayli fazladır. Bu arada Şeba Çiftlikleri'nin İsrail için sembolik öneminin yanında stratejik önemi de ortaya çıkmaya başlamış, özellikle son dönemde askerler bu bölgenin Ürdün Nehri'nin kaynaklarına hakim olduğu gerçeğinden hareketle stratejik önemini de vurgulamaya başlamışlardır.

Lübnan ve İsrail'in yanısıra Şeba Çiftlikleri meselesi Suriye'yi de ilgilendirmektedir. Son yıllarda Suriye Şeba Çiftlikleri'nin Lübnan'a ait olduğunu kabul etmiş ancak bir sınır anlaşması imzalamamıştır. Dolayısıyla Şeba çiftliklerinden çekilmenin sağlanabilmesi için burası ile Golan Tepeleri arasında muğlak sınırın da tespit edilmesi, dolayısıyla aynı zamanda Suriye-Lübnan sınırının da belirlenmesi gerekmektedir. Ancak Hizbullah ve Suriye bu bağlantıyı farklı kurmakta ve bu bağlamda sınırın belirlenebilmesi için, İsrail'in Golan Tepeleri'nden de çekilmesi gerektiğini öne sürmektedirler.

3) LÜBNAN İÇ POLİTİKASINDAKİ SORUNLAR

2006 Lübnan Savaşı Lübnan'daki iç sorunları çözmemiş, tam tersine farklılıkların daha da derinleşmesine yol açmıştır. Özellikle Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesiyle belirginleşen saflar Lübnan'ın siyasi arenasını iki düşman blokun mücadelesine

çevirmiştir. Bir tarafta eski başbakan Refik Hariri'nin öldürülmesinden sonra büyük kitlelerin Şehitler Meydanı'nda 14 Mart'ta yaptığı ve Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesi teması altında büyük ölçüde birleşen gösteriye referansla kendilerine "14 Mart Güçleri" adı verilen grup bulunmaktadır. Bu grupta Refik Hariri'nin oğlu Saad Hariri ve başında olduğu Gelecek Hareketi; Dürzi lider Velid Canbolat, ileri gelen Maruni ailelerden Jemayeller; yine Maruni Samir Caca gibi liderler bulunmaktadır. 2005 seçimlerinden sonra kurulan hükümette bu grup hakimdir. Bu blokun karşısında ise

2005 Meclis Seçimleri ¹³			
İttifaklar	Sandalye Sayısı	Partiler	Sandalye Sayısı
14 Mart Güçleri	72	Gelecek Hareketi (<i>Tayyar Al Mustaqbal</i>) Lideri: Saad Hariri	36
		İlerici Sosyalist Partisi (<i>Hizb al-Taqaadummi al-Ishtiraki</i>) Lideri: Velid Canbolat	16
		Lübnan Güçleri Lideri: Samir Caca	5
		- Falanjist (Kataib) Partisi - Bağımsızlar	6
		Bağımsızlar (Trablus Bloku)	3
		Demokratik Uyanış (Trablus Bloku)	1
		Demokratik Sol (Trablus Bloku)	1
		Bağımsızlar	4
Direniş ve Gelişme Bloğu	35	Emel Hareketi (<i>Harakat Amal</i>) Lideri: Nebih Berri	15
		Hizbullah (<i>Hezbollah</i>) Lideri: Hasan Nasrallah	14
		Suriye Milliyetçi Sosyal Partisi (<i>al-Hizb al-Qawmi al-souri al-ijtima'i</i>)	2
		Diğerleri	4
Aoun İttifakı	21	Ulusal Vatanperver Hareketi (<i>Tayyar Al-Watani Al-Horr</i>) Lideri: Mişel Aoun	14
		Skaff Bloku	5
		Murr Bloku	2
Toplam			128

13 http://en.wikipedia.org/wiki/Lebanese_general_election,_2005

başını Hizbullah'ın çektiği, ayrıca meclis başkanı Nebih Berri'nin liderliğini yaptığı diğer Şii siyasi hareket Emel, ve Maruni milletvekili emekli general Mişel Aoun ve liderliğini yaptığı Ulusal Vatanperver Hareketi bulunmaktadır. 14 Mart'ta diğer blokun içinde yer alan Aoun daha sonra hükümetin kurulma aşamasında anlaşmazlığa düşerek ayrılmış ve Hizbullah'la ittifak kurmuştur. Bu grup da Suriye'nin Lübnan'da yaptıklarına teşekkür etmek üzere düzenledikleri karşıt gösterinin tarihine referansla 8 Mart Güçleri olarak anılmaktadır. Suriye yanlısı Devlet Başkanı Emile Lahoud da bu gruba yakındır.

Her ne kadar Suriye'nin Lübnan'dan çekilme sürecinde iyice belirginleşseler de, bu iki bloku sadece Suriye karşıtı ve yanlıları olarak tanımlamak aralarındaki farklılıkları tam olarak anlatmayacaktır. Temelde bu iki blok, Lübnan kurulduktan kısa bir süre sonra başlayan, daha sonra da yıllarca süren iç savaşla da çözülemeyen, Taif düzeninde de büyük ölçüde Suriye ve müttefiklerince belirlenen Lübnan'daki güç paylaşımı sorununun mücadelesini yapmaktadırlar. Bu mücadele, Refik Hariri'nin öldürülmesi ve Suriye'nin Lübnan'dan çekilmek zorunda kalmasıyla başlayan ve 2005 seçimleri ile devam eden süreçte öne geçmiş güçlerle, zaten başından beri Lübnan'daki düzenden paylarını alamadıklarını düşünen Şiiler'in arasında geçmektedir. Sistemden dışlandıklarını, daha da önemlisi artık Suriye'nin çekilmesi ile daha da dışlanacaklarını düşünen Şii gruplara, hükümet kurma müzakerelerinde beklediklerini alamayacaklarını anlayan Maruni Aoun ve yandaşları da katılmıştır. Suriye'nin çekilmesi ve 2005 seçimleri sonrasında 14 Mart Güçleri mevzii kazanmış görünse de kısa zamanda bu mücadelenin bitmediği anlaşılmıştır. Çünkü özellikle Hizbullah'ın hem Lübnan içinden, hem de dışından gelen çeşitli güçleri kaybolmamış, tam tersine savaşla birlikte yeni fırsatlar ortaya çıkmıştır.

Suriye'den sonra Lübnan'ı kim yönetecek, nasıl bir güçler dengesi oluşacak, Taif düzeni mi sürecek yoksa yeni bir ulusal uzlaşya mı varılacak gibi sorular son savaştan önce zaten Lübnan'ın gündemindeydi. Bu sorulara cevap bulmak amacıyla başlatılan Ulusal Diyalog Süreci ise başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Lübnan'daki siyasi kriz savaşla birlikte iyice derinleşti. Artan popülerliğini siyasi kazanca dönüştürmek isteyen Hizbullah, hükümeti yeni kurallar ve düzenlemeler için zorlamaya başladı. Sorunları çözmek üzere tekrar başlatılan müzakere sürecinde Hizbullah ve müttefikleri öncelikle 24 üyeli hükümette ağırlıklarını arttırmak istediler. Bu çerçevede kendilerine verilecek yeni bakanlıklarla üye sayısı artacak hükümette 8 Mart Güçleri üçte bir çoğunluğu elde etmeyi, böylece de kararları veto yetkisi ile eğer istifa ederlerse hükümeti düşürme gücünü elde etmek istediler. Bu öneriye sıcak bakmayan 14 Mart Güçleri ise önceliği Refik Hariri suikasti ile ilgili yargılama yapmak üzere bir uluslararası mahkeme kurulmasına vermek istediler. Bu öneri de Hizbullah ve müttefikleri tarafından kabul edilmedi. Görüşmelerin tıkanması üzerine Hizbullah ve Emel üyesi bakanlarla, Devlet Başkanı Lahoud'a yakınlığı ile bilinen bir bakan olmak üzere 6 bakan hükümetten istifa etti. Bu olaydan sonra Hizbullah ve

müttefikleri Şiiler'in temsil edilmediği hükümetin anayasal olmadığı için gayrimeşru olduğunu, dolayısıyla hükümetin derhal istifa etmesi gerektiğini söyleyerek, yeni seçim kanunu ve bu kanuna göre tekrar seçimler yapılana kadar bir ulusal birlik hükümeti kurulması çağrısı yaptılar. Hükümetin bu istekleri kabul etmemesi üzerine de 8 Mart Güçleri hükümetin istifa etmesini sağlamak için tüm Lübnan halkını sokağa dökülmeye davet etti. Böylece 1 Aralık'ta düzenlenen büyük mitingle başlayan ve bugün hala devam eden protesto hareketini başlatmış oldular. Başbakan Sinyora Hizbullah'ı darbe yapmaya teşebbüsle suçlarken Lübnan'daki siyasi kriz için devreye giren Arap Birliği'nin çalışmaları sonuç vermedi.

Bu arada Lübnan'da ortam 21 Kasım 2006'da Sanayi Bakanı Pierre Jemayel'in öldürülmesi ile daha da gerildi. Hizbullah liderliğindeki muhalefet önümüzdeki günlerde hükümeti düşürme kampanyasının "ikinci aşamasına" geçecekleri tehditleri savururken, hükümet de bir yandan varolan krizi gözardı ederek icraatlarına devam etmektedir. Hükümetin, 6 bakanı istifa ettikten sonra Hariri suikastini yargılamak üzere uluslararası mahkeme kurulmasını destekleme kararı alması, 25 Ocak'ta toplanacak Paris Donörler toplantısı ile de bağlantılı olarak önemli bir ekonomik reform programı açıklaması, muhalefetle krizi daha da derinleştirmiştir.¹⁴ Arap Birliği'nin tekrar arabuluculuk girişimi başlatması beklenirken, Suudi Arabistan'ın Hizbullah'la da görüşerek geliştirdiği inisiyatifi de sonuçsuz kalmış görünmektedir.¹⁵ Ocak 2007'nin son günlerinde Hizbullah ve yandaşlarının Beyrut'un doğu ve batı kesimlerindeki yollara ve havaalanı yoluna barikatlar kurmaları ve karşıt gruplar arasında çıkan çatışmalar durumun ne kadar vahim olduğunu ve kolaylıkla yeni bir iç savaşı tetikleyebileceğini göstermiştir.¹⁶

Kısacası, Lübnan'da bugün yaşanan siyasi kriz temelde güç paylaşımı ile ilgilidir. Suriye'nin çekilmesinden sonra oluşacak sistemin kurallarına ilişkin geniş katılımlı bir mutabakatın sağlanması ve zamanla dar çerçeveli mezhepsel politikanın dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda tartışılan konulardan biri de seçim kanunu ile ilgilidir. İç savaşı bitiren Taif Anlaşması Lübnan'da parlamenter sistemin yeniden başlamasını öngörüyordu. Bu çerçevede 1992, 1996 ve 2000 yıllarında yapılan seçimler Suriye'nin vesayeti altında yapıldı. Yukarıda da belirtildiği gibi, Suriye bu seçimleri çeşitli yollarla manipüle ederek Lübnan'daki varlığının meşruiyetini sağlamak üzere kullandı. Örneğin, Taif'de iç savaşta iyice derinleşen mezhepsel bölünmeyi ortadan kaldırmak için geliştirilen büyük seçim bölgeleri, daha ilk yapılan seçimde daha küçük yerel bölgelere (qada) bölündü. Bu ve benzeri yollarla Suriye yanlısı adayların seçimleri kazanması sağlandı. 2000 seçimlerinden önce ise seçim

14 "Lübnan'dan BM Mahkemesine Onay," *BBCTurkish.com*, 13 Kasım 2006; "Lebanon's Cabinet Approves Reform Plan for Paris II Conference," *The Daily Star*, 5 Ocak 2007.

15 "Saudi King's talks with Hizbullah may indicate new bid to end crisis in Beirut," *The Daily Star*, 5 Ocak 2007.

16 Michael Young, "Next time around Lebanon will be in a civil war," *The Daily Star*, 25 Ocak 2007.

kanununda daha köklü değişiklikler yapıldı. Suriye'nin çekilmesinden hemen sonra zaten zamanı gelmiş 2005 parlamento seçimlerinin yapılması gündeme geldi. Üstelik de Suriye yanlısı hükümetin değişmesi için de yoğun baskı vardı. Bu ortamda varolan seçim sistemine ilişkin eleştiriler de bir yandan dile getiriliyordu. Buna rağmen bir an önce yeni dönemin başlamasını isteyen güçler seçim kanununu değiştirmeden seçimlerin yapılmasını savundular. Seçimlerden sonra işbaşına gelen Fuad Sinyora hükümeti, seçim kanunuyla ilgili rahatsızlıkları gidermek üzere Ağustos 2005'de 12 üyeli Ulusal Komisyon (Butros Komisyonu) kurdu. Bu komisyon seçim reformu ile ilgili olarak bir ulusal diyalog başlatmak ve yeni bir seçim kanunu önermekle görevlendirildi. Özellikle sivil toplum örgütlerinin de yoğun olarak katıldığı bir süreç sonunda Komisyon bir seçim kanunu önerisi hazırladı. Bu öneride sınırlı nispi temsil sisteminin başlatılması (ilk aşamada 128 sandalyeden 51'i için); kadınlara %30 kota uygulanması, kampanya finansmanı reformu; medya regülasyonu; Bağımsız Seçim Komisyonu oluşturulması; Lübnan diasporasının oy kullanabilmesi gibi oldukça önemli değişiklikler yer aldı. Savaşın arifesinde hükümet meclise sunmadan önce bu öneriyi inceliyordu. Savaşın sonrasından sonra bu öneri ne iktidar ne de muhalefet tarafından dikkate alındı.¹⁷ Oysa toplumun geniş katılımıyla hazırlanan ve Suriye vesayeti sonrası sistemini yeniden oluşturmaya çalışan Lübnan için bu öneri önemli bir başlangıç olabilir.

Ayrıca bu krizin aşılması için öncelikle sistemin bugüne kadar bir türlü tam olarak yüzleşemediği artan Şii demografik ve siyasi ağırlığı gerçeği ile de yüzleşmesi gerekmektedir. Bu da Taif'in ötesinde yeni bir siyasi uzlaşmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda ilgili bir mesele de Hizbullah'ın sisteme entegre edilmesi sorunudur. Savaş Hizbullah'ın Şiiler arasındaki popülerliğini azaltmamış, tam tersine arttırmıştır. İsrail'e karşı "kutsal bir zafer" kazandığını iddia eden Hizbullah, savaşın sonrasından hızla başlattığı yıkılan yerleri yeniden inşa etme, savaşın zarar görenlere yardım etme kampanyasındaki başarısıyla bir kez daha Şii toplumunun desteğini kazanmıştır. Burada temel sorun Hizbullah'ın tamamen siyasi bir partiye dönüşmesi ve silahı bırakmasıdır. Gerçek bir entegrasyon ancak böyle mümkündür. Ancak Hizbullah iç politikada önemli bir kozunu kazanımlarını görmeden bırakmayacağı için, silahsızlanması oldukça çetrefilli bir sorundur. Daha da önemlisi Hizbullah'ın silahsızlanması sorunu aynı zamanda bölgesel politik ve askeri çatışmalarla da doğrudan ilintili olduğu için bu genel meselelerin çözümü ile de alakalıdır. Bu durum sorunu iyice karmaşıktır.

4) BÖLGESEL POLİTİKA

Lübnan'da son dönemde yaşananlar bölgesel ve uluslararası gelişmelerle doğrudan ilgilidir. Aslında Lübnan'da savaşın önce başlayan ve halen devam eden siyasi kriz

■ 17 Eugen Sensenig-Dabbous, "Why is everyone ignoring the Butrous proposal?" *Daily Star*, 4 Ocak 2007.

gittikçe gerilen ve saflaşmaların derinleştiği bir bölgesel ve uluslararası konjonktürde yer almaktadır. Bu bağlamda bölgede yeni bir soğuk savaşın başladığından, bir tarafta İran-Suriye-Hizbullah-Hamas eksenini karşı tarafta batı yanlısı Ürdün-Suudi Arabistan-Mısır gibi ülkelerin başını çektiği bir eksen söz edilmektedir. Buna paralel başka bir kutuplaşma da Irak özelinde gelişip tüm bölgeye yaygınlaşan bir Şii-Sünni gerginliğidir. Lübnan'daki krizi de bu mezhepsel kutuplaşma çerçevesinde okuyanlar vardır. Böyle bir gerginliğin tarihsel ve maddi temelleri olmakla birlikte, olayları ve gelişmeleri mezhepsel düşmanlık olarak analiz etmek büyük ölçüde bir kurmacadır. Yukarıda değinildiği gibi Lübnan'daki çatışmanın tarihsel, sosyal, ekonomik ve siyasi temelleri vardır ve bu temeller uluslararası politik çıkar ve çatışmalarla kesişerek yeni anlamlar kazanmaktadır.

Aslında Lübnan'daki mücadele –Soğuk Savaş sırasındakine benzer bir şekilde- bir taraftan da Lübnan'ın bu kamplaşmada nerede yer alacağı mücadelesidir. Gerçekten Lübnan'da taraflar birbirlerini sadece ulusal projeleri ile değil, bölgesel ve uluslararası bağlantıları çerçevesinde de değerlendirmektedirler. Örneğin Hizbullah'a göre 2006 baharında başlayan Ulusal Diyalog Süreci'nin başarısızlığının en önemli nedenini güç dağılımı sorunundan çok, dış politika konuları, özellikle İsrail'e karşı strateji ve bölgesel ittifaklar konusunda farklı bakış açıları oluşturuyordu.¹⁸

Bu çerçevede önemli bir husus ABD'nin bölge politikası, özellikle de İran krizinin ve ABD-Suriye ilişkilerinin nasıl şekilleneceğidir. Bu ilişkilerdeki tırmanmanın Lübnan'a olumsuz yansımaları olacağı açıktır. İran ve Suriye kendilerini ABD'nin hedefinde gördükleri sürece, bölgede ABD hegemonyasını kırmak ve ABD planlarını başarısızlığa uğratmak için ellerinden geleni yapacaklardır. Bu bağlamda iki mücadele alanı Irak ve Lübnan olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kısır döngüden çıkmanın bir yolu bu ülkelerle anlamlı bir diyaloga girmek olabilir. Nitekim bu minvalde bazı öneriler hem İngiltere Başbakanı Tony Blair, hem de ABD'de Irak Çalışma Grubu'nca ortaya konulmuştur. Ancak bu diyalogun temel konularda –nükleer İran ya da Suriye'nin Lübnan üzerinde yeniden vesayet kurması gibi- ödün verilmeden nasıl kurulabileceği açık değildir. Buna benzer başka bir strateji de Suriye rejiminin bir süredir yaptığı öneriler çerçevesinde Suriye-İsrail barış görüşmelerini başlatarak İran-Suriye ortaklığını zayıflatmaktır. İsrail'de Olmert hükümetinin bazı bakanları, daha sonra Başbakan Olmert'in kendisi de böyle bir gelişmeye sıcak baktıklarına dair işaretler vermişler, ancak hükümetin diğer bazı üyeleri de dahil olmak üzere gelen eleştirilerden sonra geri adım atmışlardır. Ayrıca içeride zaten bir hayli zayıflayan Olmert hükümetinin bir de ABD yönetimini kızdırmak istemediği düşünülebilir. Öte yandan Suriye'nin Hariri cinayeti ve Lübnan'daki diğer siyasi cinayetlerle ilgisi olup olmadığı konusu da Suriye'ye herhangi bir açılımı sınırlamaktadır. Lübnan'daki 14 Mart Güçleri için bu

18 Ali Fayyad, "Hezbollah and the Lebanese State: Reconciling a National Strategy with a Regional Role, Arab Reform Initiative, age..

konu fevkalade önem taşımaktadır. Bu amaçla BM çerçevesinde kurulan komisyonun çalışmaları sürmektedir. Komisyonun ilk önce baş soruşturmacısı olan Detlev Mehlis'in raporlarında Suriye'yi açıkça suçlayan ifadeler yer almasına karşın, halen baş soruşturmacı görevini yürüten Serge Brammertz'in raporlarında daha dengeli ve profesyonel bir yaklaşım sergilenmektedir. Dolayısıyla bu soruşturmanın sonucu Suriye'nin bölge politikasındaki geleceği açısından da kritik olacaktır.

Sonuç olarak realpolitik ve mezhepsel kimlikler düzeyinde bölgede oluşan kutuplaşmayı önlemek, hem özeldde Lübnan'ın hem de genel olarak bölgenin istikrar ve esenliği için elzemdir.

TÜRKİYE'NİN UNIFIL II'YE KATILIMI

Türkiye TBMM'nin 5 Eylül 2006'da kabul ettiği yasayla UNIFIL II'ye katılma kararı almıştır. Bu karar Türkiye'de oldukça tartışılmıştır. Tartışmaların önemli bir kısmı Lübnan ya da UNIFIL II ile ilgili olmaktan çok, iç politika ile ilgilidir. Ancak tartışmaların bir boyutunu da dış politika, özellikle Türkiye'nin Orta Doğu politikası ile ilgili farklı tasavvurlar, söylem ve yaklaşımlar oluşturmaktadır. Bizi burada ilgilendiren de tartışmanın bu boyutudur.

Soğuk Savaş yıllarında Türkiye'nin Orta Doğu politikasında hakim yaklaşım, 1950'li yıllardaki Batı bloku politikaları çerçevesinde bölgede aktif politika dönemi istisnai tutulursa, temelde yaygın deyimiyle "Orta Doğu batağına batmamak" saikiyle özetlenebilir. Arap Orta Doğusu'nun 1. Dünya Savaşı'nda Osmanlı'dan acılı ayrılışı bu bakış açısının tarihsel arka planını oluşturmuştur. Bu algı Türkiye Cumhuriyeti'nin Batı devlet sistemine entegre olma projesi ile de birleşince Orta Doğu bölgesi Türkiye'nin dış politika vizyonunda önemli bir bölge olamamış, Ankara ticari ilişkilerin geliştirilmesi ve uluslararası arenada Arap ülkelerin desteğinin sağlanması gibi amaçları ön plana alarak bölge politikasına doğrudan müdahil olmama stratejisini seçmiştir. Tabii o dönemde de yan söylemler ve projeler mevcuttu. Özellikle İslamcı kesim, tarihi ve dini bağlara ağırlık vererek, Orta Doğu bölgesi ile ilişkilerin geliştirilmesini öncelikli olarak telakki etmiş, hatta Türkiye'nin Batı ile ilişkilerine alternatif olarak görmüştür.

İki kutuplu dünya sona erdiğinden beri hem bölgedeki hem de uluslararası konjonktürdeki gelişmeler Soğuk Savaş dönemindeki bu perspektifleri dönüştürmeye başlamıştır. Bu bağlamda yukarıda sözü edilen perspektifler şu şekilde evrilmiştir: istikrarsız Orta Doğu'dan mümkün olduğunca uzak durmaya çalışan görüş 1990'lı yılların başında özellikle Irak'ta gelişen durum karşısında Orta Doğu'dan Türkiye'nin uzak kalamayacağını farkına varmış, buradan kaynaklanan özellikle güvenlikle ilgili endişe ve tehditleri bertaraf etmek üzere Orta Doğu'ya müdahil olma gereğini idrak etmiştir. Türkiye'nin İran, Suriye ile ilişkiler, İsrail'le geliştirilen işbirliği, ve Irak politikası özellikle 1990'lı yıllarda bu çerçeve içinde oluşturulmuştur. Bu yaklaşımın

en önemli özelliği güvenlik merkezli bakış açısıdır. Bu perspektife göre Türkiye yeni dönemde Orta Doğu'dan kaynaklanan tehditlerle –özellikle Kürt sorunu, ama aynı zamanda İslami radikalizm- karşı karşıyadır, dolayısıyla bu varoluşsal tehditlerle başa çıkmak için bu bölgeye müdahil olmak durumundadır. Türkiye'nin bu bölge ile çıkarları 1950'li yılların aksine Batılı müttefikleri ile mutlaka uyumlu değildir, hatta gittikçe artan bir şekilde çatışma içindedir. Türkiye'nin bu çerçevede Orta Doğu politikası öncelikle askeri yöntem ve metotlara dayanmalıdır. Sonuçta, bu perspektifte Türkiye Orta Doğu'da aktif ama “gönülsüz” bir güç olarak vardır.

İkinci bir perspektif, liberal bir bakış açısıyla Orta Doğu'ya yaklaşmaktadır. Turgut Özal'ın başbakan ve Cumhurbaşkanı olduğu yıllarda liderliğini yaptığı bu bakış açısında Orta Doğu ile ilişkiler hem işlevselci, hem de faydacı bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Bölge ülkeleriyle öncelikle ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi, özellikle komşularla varolan siyasi sorunların çözümü için etkili bir yaklaşım olarak görülmektedir. Ayrıca Türkiye'nin bu ülkelerle ilişkilerini geliştirmesinin bölgesel bir güç olmasına ve Batılı müttefiklerinin gözünde öneminin artmasına da katkıda bulunacağına inanılmaktadır. Bu perspektif kendi başına bugün hakim bir siyasi grup tarafından tamamiyle sahiplenilme de, bazı noktalarının daha sonra AKP tarafından geliştirilen perspektife katkıda bulunduğu söylenebilir. Daha da önemlisi özellikle işlevselci yaklaşımın, Orta Doğu bağlamında bütün sınırlılıklarına rağmen, dışişleri ve dış ekonomik ilişkilerle ilgili bürokraside geniş ölçüde içselleştirilmiş olduğu ileri sürülebilir.

Son olarak, AKP hükümeti Orta Doğu ile ilişkiler konusunda yeni bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu yaklaşım daha önceki İslamcı parti ve grupların perspektiflerinden ve Özal'ın yaklaşımlarından izler taşısa da kendi içinde bütünlüklü ayrı bir bakış açısı oluşturmaktadır. AKP'nin perspektifinin en önemli özelliği bir yandan birinci yaklaşım gibi bu bölgeyi Türkiye'nin başka bölge ve ülkelerle ilişkilerinden bağımsız olarak, kendi içinde önemli ve Türkiye'nin aktif olarak müdahil olması gereken bir bölge olarak görmesidir. Ancak o yaklaşımdan farklı olarak bunu Türkiye'nin tarihi ve kültürel bağları dolayısıyla neredeyse kaçınılmaz bir misyonu olarak kabul etmekte; bölgeyle ilişkilerini daha çok “yumuşak güç” çerçevesinde geliştirmeye çalışarak, farklı araç ve stratejiler kullanma eğilimi göstermektedir. Bu çerçevede önemli bir araç Türkiye'nin bölgedeki uyuşmazlıkların çözümünde bir üçüncü parti rolü oynamasıdır. AKP'nin yaklaşımının Özal dönemindeki yaklaşımdan en önemli farkı ise pragmatizmden çok ideolojik bakış açısının daha etkin olmasıdır. Bu çerçevede dini referanslara ve daha da önemlisi ortak Osmanlı mirasına vurgu çok daha fazladır. Ayrıca o dönemin aksine özellikle ABD politikaları ile uyum bu dönemde daha zayıftır.

Türkiye'nin UNIFIL II'ye katılması aslında yukarıdaki bütün bakış açıları çerçevesinde desteklenmesi gereken bir karar olmuştur. Türkiye'nin Orta Doğu'daki jeopolitik ve stratejik gelişmelerden kaçamayacağını anlayan bakış açısıyla, UNIFIL II'ye

katılmak Türkiye'nin evrilmekte olan bölgesel stratejiye müdahil olması anlamına gelmektedir. Yukarıda anlatıldığı gibi Lübnan'da olanlar sadece Lübnan'la ilgili değildir, bir anlamda bölgesel jeopolitiğin Lübnan'a yansımalarıdır. Dolayısıyla orada olacaklar Türkiye'nin bölgesel stratejik satranç tahtasındaki yerini belirlemede olduğu kadar, komşuları İran ve Suriye'ye göre kendini konumlandırmasında da önemli olacaktır. Lübnan'daki Barış Gücü'ne katılımın silahlı kuvvetlerin özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde büyük ölçüde geliştirmeye çalıştığı uluslararası barış güçlerine katılma eğilimi ile de örtüştüğü söylenebilir. Öte yandan BM çerçevesinde bölgede konuşlanan ve daha çok AB ülkelerinin askerlerinden oluşan böyle bir güçte yer almanın Türkiye'nin küresel planda ve AB nezdinde ağırlığını arttıracığı da beklenebilir. Son olarak Türkiye'nin bu güce katılması tarihsel ve kültürel bağları nedeniyle orada olanlara kayıtsız kalamayacağı, stratejik derinliğinin olduğu bir bölgede AKP vizyonu ile de uyumaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin UNIFIL II'ye katılımı Türkiye'nin dış politikasının öncelik ve ilkeleriyle uyumludur.

Bunun ötesinde Lübnan'daki siyasi krizi çözüme arabulucu rolü oynamasının önemli sınırlılıkları vardır. Öncelikle Türkiye'nin Lübnan'la ilişkilerini sınırlayan faktörler bulunmaktadır. Bugünkü Lübnan coğrafyası tarihsel olarak Arap milliyetçiliğinin en önemli merkezlerinden biridir. Halen oldukça güçlü olan ve Osmanlı dönemine oldukça olumsuz olarak bakan bu ideoloji Lübnan'ın Türkiye ile ilişkilerini geleneksel olarak olumsuz etkilemiştir. Ayrıca Lübnan'daki Ermeni nüfus da Türkiye ile ilişkilerde olumsuz bir faktör olarak ortaya çıkabilmektedir. Lübnan'daki Ermenilerin sayıları fazla olmamakla beraber bu ülkedeki siyasi ve sosyal sistemin özelliklerinin de etkisiyle kimliklerini oldukça iyi korumuşlar ve Lübnan'daki genel nüfusa kendi bakış açılarını etkin bir biçimde yayabilmişlerdir. Son olarak Lübnan'da bir hayli etkin olan özellikle Rum kökenli Ortodoks toplumu Lübnan'ın tarihsel olarak Kıbrıs Rum Kesimi ve Yunanistan'la ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunmuş, ve bu ülkelerin Türkiye ile olan sorunlarında Lübnan'ın taraf olmasına yol açmıştır. Bütün bu olumsuz faktörlere rağmen son dönemlerde özellikle entellektüel kesimde Türkiye'ye, Türkiye-AB sürecine ve reform çabalarına karşı ilgi olduğunu da göz ardı etmemek lazımdır. Yine de bu ortam genelde Türkiye'nin arabulucu rolünü sınırlamaktadır. Bütün bunlara Lübnan'daki iç politik kutuplaşmaların keskinliği ve karmaşıklığı da eklenince Türkiye'nin bu konuda dikkatli olması gerekmektedir. Bu çerçevede başka bir tehlike de Türkiye'nin bir Sünni güç olarak algılanması olabilir. Dolayısıyla Türkiye Lübnan iç meselelerindeki rolünü sınırlı tutmalı, bir tarafı destekliyor görüntüsü vermemelidir. Öte yandan Türkiye'nin Lübnan krizinin bölgesel boyutları konusunda yapabilecekleri olabilir. Şeba Çiftlikleri meselesinin iki tarafı da tatmin edecek bir biçimde çözülmesi ve İsrail-Suriye barış görüşmelerinin yeniden başlaması için çaba gösterilmesi bu bağlamda ele alınabilir.

SONUÇLAR

Lübnan’da bugün yaşanan kriz hem Lübnan’ın iç politikasındaki siyasi mücadelelerin, hem de bölgesel ve uluslararası konjonktürün birbirlerini karşılıklı olarak etkilemesiyle ortaya çıkmıştır. Bu nedenle krizin çözümü farklı düzlemlerdeki sorunların çözümünü içerecek şekilde kapsamlı olmalıdır. Ancak bazı meselelerin çözüm yoluna girmesi en azından krizin daha kolay yönetilmesini sağlayacaktır.

Öncelikle Lübnan’ın iç politikasındaki güç ve kimlik mücadelesinin uzlaşılı yoluna girmesi gerekmektedir. Şiilerin siyasi sisteme entegrasyonu Lübnan’ın sorunlarının çözümü için gereklidir. Özelde de Hizbullah’ın bir plan dahilinde silahsızlanarak siyasileşme sürecinin tamamlanması bu entegrasyonun önemli bir ögesidir. Varolan sistemden yarar sağlayan güçlerin sistemin dönüşümüne direnmeleri, tarihte Lübnan’a çok pahalıya malolmuştur. Bugüne kadar muhalefetin protesto eylemlerini büyük ölçüde barışçılı bir biçimde sürdürmesi umut vericidir. Ancak iki taraf da pozisyonlarında hiçbir değişiklik yapmazsa uzlaşılı mümkün görünmemektedir. O takdirde Lübnan’ın yeni bir iç savaşa sürüklenme tehlikesi vardır.

Lübnan’daki mücadeleyi Sünni-Şii çatışması olarak görmek ve tanımlamak yanlıştır. Mücadelenin özü politik olup varolan sistemden büyük ölçüde dışlananların sisteme entegre olma çabasıdır. Lübnan’daki siyasi sistemin mezhepsel kimliklere dayanması elbette ki tarihte de olduğu gibi bu mücadelede sınıf, kimlik, siyasi pozisyon gibi unsurların birbirine karışmasına neden olmaktadır. Ancak sağlıklı bir siyasi gelişme siyasi sistemin demokrasi içinde zamanla mezhepsel sistemden dönüştürülmesine bağlıdır. Bugüne kadar bu konudaki denemeler, Taif düzeni de dahil olmak üzere, başarısızlıkla sonuçlanmıştır. O bakımdan halen süren kriz, bir iç savaşa dönüşme tehlikesi de barındırmakla birlikte, böyle bir geçiş ve uzlaşma için bir fırsat olarak da değerlendirilebilir. Bu bağlamda savaş öncesi seçim sistemi ile ilgili yapılan çalışmanın hızla tekrar gündeme gelmesi ve mecliste tartışılması gerekmektedir.

Lübnan’ın sözü edilen iç dönüşümleri sağlayabilmesi için bölgesel aktörlerin müdahalelerinin bitmesi gerekmektedir. UNIFIL II’nin varlığı bunu sağlayabilmek açısından önemlidir. Bu çerçevede öncelikle İsrail’in hava sahası ihlallerine son vermesi gerekmektedir. Daha da önemlisi İsrail’le Lübnan arasındaki sorunların çözümü şarttır. Bu sorunlar genel olarak Arap-İsrail uyuşmazlığı çerçevesi içinde yer almakta ve bazı aktörler, özellikle Hizbullah ve Suriye, bu sorunları bu çerçevenin dışında çözmeye yanaşmamaktadır. Ancak Lübnan’ın istikrarı ve iç dönüşümlerini gerçekleştirme olasılığı Lübnan’ın İsrail’le sorunlarını ikili görüşmeler yoluyla çözmesine bağlıdır. Bu çerçevede İsrail’in Lübnan’lı mahkumları, Lübnan’ın/ Hizbullah’ın ise kaçırılan iki İsrail askerini serbest bırakması önemli olacaktır. Benzer bir şekilde İsrail’in Şeba Çiftlikleri’nden çekilmesi, yeni bir savaş tehlikesini büyük ölçüde ortadan kaldırmasının yanında, Hizbullah’ın silahsızlanması önündeki en önemli engeli kaldırması açısından da elzemdir. Bu konuda BM’nin yürüttüğü çalışma

önem kazanmaktadır. Öte yandan Hizbullah'ın bu defaki çekilmeyi tam bir çekilme olarak kabul etmesi, daha sonra yeni sorunlar ortaya çıkarmaması gerekmektedir. Bu bağlamda Hizbullah'ın açık uçlu isteklerini kesinleştirmesi şarttır.

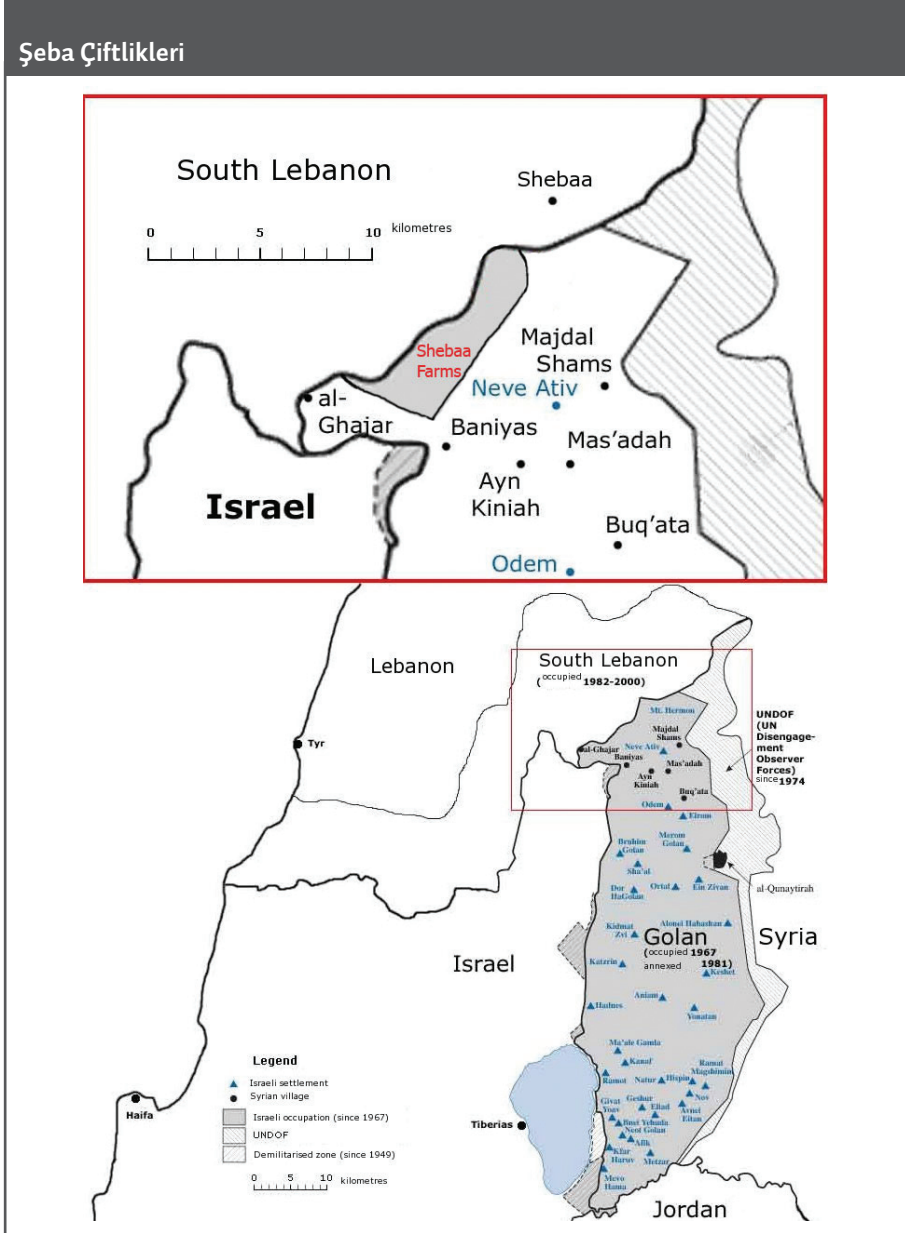
Suriye-İsrail barış görüşmelerinin başlaması da olumlu olacaktır. Suriye yönetimi bir süredir bu konuda çağrı yapmaktadır. Benzer şekilde İsrail hükümetinden de böyle bir sürecin başlamasına ilişkin öneriler gelmiştir. Bu tür bir gelişme sadece Lübnan'daki normalleşme sürecine değil, aynı zamanda Irak'taki gelişmelere ve genel olarak bölgedeki kutuplaşmanın yumuşamasına katkıda bulunacaktır.

Öte yandan İran krizinin nasıl çözümleneceği de önem kazanmaktadır. İran Körfez'den sonra Doğu Akdeniz'de de önemli bir aktör haline gelmiştir. ABD'nin bölge ülkelerini, özellikle de İran'ı, sistemden dışlayan politikaları sonuç vermemektedir. Bu hem "çifte kuşatma" hem de "şer eksenini" politikalarının başarısızlığı ile açıkça görülmektedir. Buna rağmen ABD'nin politikalarının en azından kısa vadede değişmeyeceği görülmektedir. Böyle bir değişiklik olsa dahi İran'ın dengi temellerde ABD ile uzlaşacağı çok karmaşık bir sorudur. Bu nedenle en azından kısa vadede İran'ın Suriye bağlantısının zayıflaması Lübnan için İran'ın iç politikasındaki etkisini zayıflatmada bir rol oynayabilir. Her koşulda İran-ABD gerginliği tırmanırsa İran'ın Hizbullah ile işbirliği halinde bir karşı taarruza geçeceği beklenebilir. Bunun da arenası Lübnan olacaktır.

Türkiye'nin Lübnan'daki varlığı bütün bu gelişmelerden etkilenecektir. Türkiye'nin taraflara eşit uzaklıkta bir tutum takınarak Lübnan'daki uzlaşmayı hertürlü diplomatik yoldan etkilemesi önemli olacaktır. Böyle bir uzlaşmanın dış gerekliliklerinden olan İsrail'le sorunların çözümü ve Suriye'nin İsrail'le müzakere sürecine girmesi konularında da Türkiye yapıcı rol oynayabilir.

BM Barış Güçleri için söylenen, bu güçlerin onları yaratan Güvenlik Kurulu üyelerinin istedikleri ölçüde başarılı olacakları sözü Lübnan için de geçerlidir. Bunun yanında Türkiye ve diğer ülkelerin Lübnan'da istikrar ve normalleşme sağlama konusundaki çabaları ancak Lübnan'daki aktörlerin, iç sorunlarını akılcı ve uzlaşmaya dayalı şekilde çözmelerine ve Arap-İsrail uyuşmazlığı gibi bölgesel sorunların, İran'la nükleer kriz gibi küresel meselelerin çözülme yoluna girmesine bağlıdır.

Ek: Şeba Çiftlikleri Haritası

Kaynak: http://www.keepgoing.org/issue25_smoke/images/Shebaa_Farms3.jpg

Kaynakça

- Al Mashriq. <http://almashriq.hiof.no>
- FAYYAD Ali, "Hezbollah and the Lebanese State: Reconciling a National Strategy with a Regional Role" Arab Reform Initiative. http://www.arab-reform.net/imprimer_en.php3?id_article=274
- GAMBILL Gary C. ve Elie Abou Aoun, "Special Report: How Syria Orchestrates Lebanon's Elections," Middle East Intelligence Bulletin, Cilt: 2, No: 7, Ağustos 2000, <http://www.meib.org/article/0008.11.htm>
- HARRIS William, Faces of Lebanon: Sects, Wars, and Global Extensions (Princeton: Markus Wiener, 1997)
- International Crisis Group, Israel, Hizbullah, Lebanon: Avoiding Renewed Conflict, Middle East Report No 59, 1 Kasım 2006.
- KAUFMAN Asher, "Who owns the Shebaa Farms? Chronicle of a territorial dispute" Middle East Journal, Cilt: 56, Sayı: 4, Güz 2002, ss. 576–596.
- Keep Going. http://www.keepgoing.org/issue25_smoke/images/Shebaa_Farms3.jpg
- "Lübnan'dan BM Mahkemesine Onay," BBCTurkish.com, 13 Kasım 2006; "Lebanon's Cabinet Approves Reform Plan for Paris II Conference," The Daily Star, 5 Ocak 2007.
- NASRALLAH F., 'Syria after Ta'if: Lebanon and the Lebanese in Syrian Politics' içinde E. Kienle (der) Contemporary Syria: Liberalization Between Cold War and Cold Peace (Londra: British Academic Press, 1994) ss. 135-6.
- NORTON Augustus Richard, "Lebanon After Taif: Is the Civil War Over?" Middle East Journal, Cilt: 45, No. 3, Yaz 1991.
- SAAD-GHORAYEB Amal, "Hizbollah's Outlook in the Current Conflict," Part I ve Part II, Carnegie Endowment for International Peace, Policy Outlook, Ağustos 2006.
- "Saudi King's talks with Hizbullah may indicate new bid to end crisis in Beirut," The Daily Star, 5 Ocak 2007.
- SENENIG-DABBOUS Eugen, "Why is everyone ignoring the Butrous proposal?" Daily Star, 4 Ocak 2007.
- Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Lebanese_general_election,_2005
- YOUNG Michael, "Next time around Lebanon will be in a civil war," The Daily Star, 25 Ocak 2007.